

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«__» «червня» 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

**Тема: «Оцінка кредитних ризиків банківської установи та шляхи їх
зниження в умовах воєнного стану»**

Виконав(ла): Анастасія ПЕТУХ

Керівник: доктор економічних наук Оксана ЯРОШЕВСЬКА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - д. е. н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

другий розділ - д. е. н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
_____ Тетяна КОСОВА
«19» травня 2023 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти ПЕТУХ Анастасії Сергіївни
(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Оцінка кредитних ризиків банківської установи та шляхи їх зниження в умовах воєнного стану» затверджена наказом ректора від 20.04.2023 № 530 /ст.

2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 до 25.06.2023.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи БУ, фінансова, податкова, статистична звітність БУ.

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БУСЬКОЇ УСТАНОВИ

1.1. Сутність оцінки кредитних ризиків банківської установи

1.2. Інформаційне забезпечення оцінки кредитних ризиків банківської установи

1.3. Фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «Банк Фамільний»

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Аналіз показників кредитного портфеля банківської установи та його доходності

2.2. Оцінка кредитних ризиків банківської установи в умовах воєнного стану

2.3. Шляхи зниження кредитних ризиків ПРАТ «Банк Фамільний» в умовах воєнного стану

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Сутність оцінки кредитних ризиків банківської установи. ЛИСТ 2. Інформаційне забезпечення оцінки кредитних ризиків банківської установи. ЛИСТ 3. Фінансово-економічний паспорт ПрАТ «Банк Фамільний». ЛИСТ 4. Аналіз показників кредитного портфеля банківської установи та його доходності. ЛИСТ. 5. Оцінка кредитних ризиків банківської установи в умовах воєнного стану. ЛИСТ. 6. Шляхи зниження кредитних ризиків ПрАТ «Банк Фамільний» в умовах воєнного стану.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	22.05.2023 – 28.05.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	29.05.2023 – 04.06.2023	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	05.06.2023 – 08.06.2023	
4	1. Переплетення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	09.06.2023 – 11.06.2023 12.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	д. е. н., проф. Оксана ЯРОШЕВСЬКА		
РОЗДІЛ 2	д. е. н., проф. Оксана ЯРОШЕВСЬКА		

8. Дата видачі завдання: «19» травня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Оксана ЯРОШЕВСЬКА
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Анастасія ПСТУХ
(підпис здобувача)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БУСЬКОЇ УСТАНОВИ	10
1.1. Сутність оцінки кредитних ризиків банківської установи	10
1.2. Інформаційне забезпечення оцінки кредитних ризиків банківської установи	22
1.3. Фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «Банк Фамільний».....	24
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	30
2.1. Аналіз показників кредитного портфеля банківської та його доходності.....	30
2.2. Оцінка кредитних ризиків банківської в умовах воєнного стану	41
2.3. Шляхи зниження кредитних ризиків ПрАТ «Банк Фамільний» в умовах воєнного стану	51
Висновки до розділу 2.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	76

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Оцінка кредитних ризиків банківської установи та шляхи їх зниження в умовах воєнного стану»: 72 стор., 6 рис., 18 табл., 58 літературних джерел.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка шляхів удосконалення оцінки кредитних ризиків банківської установи.

Об’єкт дослідження – процес управління кредитними ризиками банківської установи.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів оцінки кредитних ризиків банківської установи в умовах ПрАТ «Банк Фамільний».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності банківських установ.

ОЦІНКА, КРЕДИТНІ РИЗИКИ, БАНКІВСЬКА УСТАНОВА, ШЛЯХИ, ЗНИЖЕННЯ, УМОВИ, ВОЄННИЙ СТАН.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АС – амортизована собівартість

БУ – банківська установа

ДЗ - дебіторська заборгованість

ІВ- іноземна валюта

МСБ – малий і середній бізнес

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

МФУ – Міністерство фінансів України

НБУ – Національний банк України

НВ – національна валюта

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

ОВДП – облігація внутрішньої державної позики

СГД – суб'єкт господарської діяльності

ФО – фізичні особи

ЮО – юридичні особи

ВСТУП

Актуальність проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну призвело до ускладнення проблем функціонування банківського сектору. Проте йому вдалося протистояти викликам війни і введення воєнного стану, оскільки БУ роблять безперебійно, є ліквідними та продовжують видавати кредити клієнтам – ФО і ЮО. До надзвичайної ситуації, пов'язаної з війною, БУ підійшли зі значним запасом капіталу та ліквідності відповідно до заздалегідь розроблених планів діяльності в умовах кризових обставин. Незважаючи на скорочення ВВП України більш як на третину з початку лютого 2022 року і перевищення цільового рівня інфляції у рази БУ лишаються операційно стійкими та ефективними. Жорсткі обмеження на валютні операції транскордонного характеру, фіксація обмінного курсу гривні станом на 24.02.2022 дозволила уникнути її неконтрольованої девальвації. Балансування валютного ринку НБУ досягається значними інтервенціями з продажу іноземної валюти, велика величина дефіциту бюджету покривається значною мірою прямим викупом НБУ ОВДП у МФУ.

Банківське кредитування під час війни має свої особливості, пов'язані зі зниженням апетиту БУ до ризику, послабленням кредитного попиту населення, збільшенням потреби у фінансуванні СГД окремих видів економічної діяльності, зокрема аграрного сектора економіки. Для підтримки вітчизняних СГД уряд України розширив програми державної підтримки їх Банківського кредитування, здешевлення кредитів МСБ. Макроекономічна невизначеність, тенденції до погіршення фінансового стану позичальників в умовах масового кредитування бізнесу за рахунок програм державної підтримки призводить до розподілення ризиків між БУ та державою.

Кредитний ризик в умовах воєнного стану залишається ключовим з усіх властивих БУ ризиків, а його реалізація становить найбільшу загрозу для Банківського сектору. БУ визнають вже понесені та очікувані кредитні збитки, через які Банківська система України у 2022 році вперше за п'ять попередніх

років стала збитковою через різке збільшення відрахувань до резервів на можливі втрати за активними операціями. Проте висока операційна прибутковість БУ зберігається попри недостатню консервативність поточних оцінок їх очікуваних втрат. НБУ прогнозують втрату мінімум 20% кредитного портфеля БУ через війну та соціально-економічну кризу, що матиме значний негативний вплив на достатність її капіталу. З огляду на необхідність порятунку ситуації НБУ проводить політику тимчасового регуляторних послаблень у частині не застосування заходів впливу за порушення вимог до капіталу або ліквідності БУ.

Щоб оцінки максимального рівня втрат від кредитного ризику БУ, який може компенсуватися поточним запасом капіталу, НБУ здійснив реверсивне стрес-тестування, результати якого свідчать про можливість втрати TOP-20 БУ до 25% кредитного портфеля за умови збереження додатної величини основного капіталу. Проте попри зазначений невтішний прогноз очікується, що вони залишатимуться операційно прибутковими, що створить передумови для подальшого відновлення капіталу цих БУ.

В умовах воєнного стану проблема управління кредитами Банківських установ та їх клієнтів набуває особливої гостроти з огляду на руйнування майна через військові дії та обстріли, втрату контролю на тимчасово окупованих територіях тощо. Погіршення фінансового стану Банківських установ є результатом зниження якості активів та їх знецінення, що призводить до зменшення надходжень, а в поєднанні з формуванням додаткових резервів – до виникнення збитковості. Банк в проблемному стані може відновити свою кредитну активність на до-кризовому рівні, але йому дуже складно залучити ресурси в інвесторів (існуючих та нових акціонерів), якщо не переконає їх у перспективі виходу з кризи. Обтяження у формі проблемних активів, в основному кредитів та вкладень в цінні папери, не дозволяє БУ повернутися до нормальної роботи. Вихід може бути лише через санацію активів різними шляхами. В умовах системної кризи банки не можуть подолати цю проблему без допомоги ззовні: в одному випадку – з боку

материнської компанії, в іншому – з боку держави. Наявність високого рівня проблемних Банківських кредитів, значний індекс кредитного стресу в умовах воєнного стану створює системний ризик, що загрожує нормальному функціонуванню Банківської системи, і вимагає розробки превентивних і санаційних заходів, проведення їх реструктуризації, що обумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка шляхів удосконалення оцінки кредитних ризиків БУ.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних **завдань**:

визначити сутність оцінки кредитних ризиків БУ;
систематизувати інформаційне забезпечення оцінки кредитних ризиків БУ;
сформувати фінансово-економічний паспорт ПрАТ «Банк Фамільний»;
проаналізувати показники кредитного портфеля БУ та його доходності;
провести оцінку кредитних ризиків БУ в умовах воєнного стану;
обґрунтувати шляхи зниження кредитних ризиків ПрАТ «Банк Фамільний» в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження – процес управління кредитними ризиками БУ.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів оцінки кредитних ризиків БУ в умовах ПрАТ «Банк Фамільний».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності ПрАТ «Банк Фамільний».

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності БУ.

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 72 сторінках друкованого тексту, у тому числі 18 таблиць, 6 рисунків та 3 додатки на 136 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 58 найменування і подано на 7 сторінках.

Апробація результатів дослідження. Одна наукова стаття та три тези на Міжнародних науково-практичних конференціях:

1. Козлова В.О., Сокольницький Ю. І., Пєтух А. С. Непрацюючі Банківські кредити суб'єктів господарювання: діагностика проблеми та шляхи її вирішення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2013. №2. С. 124-132.

У фаховому виданні.

2. Карандюк О. Г., Пєтух А. С. Сучасні інфляційні процеси в економіці України. *Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення*: Матеріали II Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 21 жовтня 2021 р. Т. 2. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. С.206-207.

3. Горбачова О.М., Пєтух А.С. Діджиталізація та розвиток страхових технологічних підприємств (insurtech). *Матеріали XIII Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»*. К.: НАУ, 2022. С.68-70.

4. Козлова В.О., Сокольницький Ю. І., Пєтух А. С. Бізнес - адміністрування кредитних ризиків банківських установ: Матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (18 -19 травня 2023 року, м. Луцьк). Луцьк: Луцький національний технічний університет), 2023. С.92-93.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

1.1. Сутність оцінки кредитних ризиків банківської установи

Прийняття ризиків лежить в основі діяльності БУ, оскільки вони є успішними за умови прийняття розумних, контрольованих ризиків, які знаходяться в межах їх фінансових можливостей і компетенції. Ризики БУ є невизначеністю, пов'язаною з його активними операціями. Основними з них є такі: кредитний, незбалансованої ліквідності, неплатоспроможності, ринковий, процентний, втрати прибутку тощо.

БУ прагнуть отримати найбільший прибуток як противагу понесення збитків. Ризик їх діяльності зводиться до того, що фактичний прибуток може виявитися менше очікуваної суми, причому вищий планований прибуток пов'язаний із більшим ризиком. У спрощеному варіанті зв'язок між прибутковістю операцій БУ і кредитним ризиком її діяльності може бути виражена прямолінійно (рис.1.1).

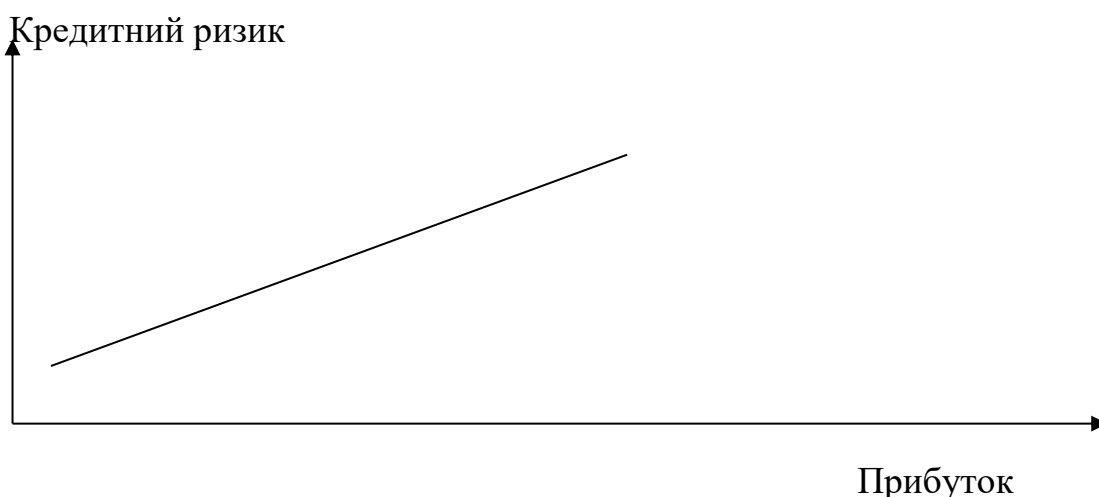

Рис. 1.1 – Зв'язок між прибутком та ризиком

Джерело: власні розрахунки

Кредитний ризик, або ризик не повернення боргу, є ймовірністю зменшення або зведення до нуля вартості частини кредитного портфеля БУ. Він однаковою мірою відноситься як до БУ, так і до їхніх клієнтів, і поділяється на такі види:

- операційний - пов'язаний із можливістю скорочення обсягів виробництва готової продукції, товарів, робіт, послуг певного виду економічної діяльності;

- договірний - обумовлений невиконанням умов врегулювання контрактних відносин і поставчань;

- часовий - пов'язаний із трансформацією кредитних ресурсів за термінами;

- форс-мажорний - обставини воєнного і надзвичайного стану.

Кредитний ризик БУ обумовлюється такими чинниками:

- ступінь концентрації у певному виді економічної діяльності, чутливому до змін у зовнішньому середовищі, що характеризується еластичним попитом на готову продукцію, товари, роботи, послуги, розміщенням у географічних зонах, схильних кон'юнктурних змін, тим більше в умовах тимчасової окупації українських територій;

- частка кредитів і інших контрактів БУ, що припадають на клієнтів із певними фінансовими ускладненнями;

- концентрація діяльності БУ в маловивчених, нетрадиційних сферах;

- внесення непослідовних змін у кредитну та інвестиційну політику БУ;

- зростання частки нових залучених клієнтів, що не мають відповідної кредитної історії;

- впровадження великої кількості нових банківських послуг протягом короткого періоду через неправильну оцінку негативного та/або нульового попиту на них;

- прийняття в якості застави активів, що важко реалізуються, або не є ліквідними.

Виходячи з практики банківської діяльності, можна зробити висновок

про більшу гнучкість і ефективність приватних й акціонерних товариств порівняно з державними підприємствами, а також суб'єктами МСБ. СГД за участю іноземних інвестицій мають більшу схильність до впливу зовнішніх і/або політичних ризиків. Перевагою акціонерних підприємств є можливість здійснення портфельних інвестицій.

Кредитний ризик позичальника залежить від таких чинників:

- термінів надання кредитів (у середньо - і довгострокових він є вищим порівняно з короткостроковими);
- види забезпечення (у незабезпечених кредитів він є вищим порівняно з забезпеченими);
- специфіка кредиторів – БУ та інші небанківські фінансово-кредитні установи (БУ мають кращі та апробовані методики оцінки кредитоспроможності позичальника);
- галузева приналежність дебіторів – аграрні, промислові, комунальні тощо;
- напрями використання кредитних коштів - споживчі, виробничі, інвестиційні, сезонні, зовнішньоекономічні потреби, поповнення оборотних коштів тощо;
- за розміром – малий, середній, великий;
- за джерелом виникнення – вексельні зобов'язання, фіксовані кредити, відкриті кредитні лінії тощо.

Основним методом зниження кредитного ризику є аналіз кредито- і платоспроможності позичальників на основі оцінки таких сторін діяльності: обсяг реалізації та собівартість готової продукції, товарів, робіт та послуг; фінансові результати та сукупний дохід; рентабельність та ліквідність; рух коштів за видами економічної діяльності; склад та динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Факторами суб'єктивного характеру, які мають бути врахованими при оцінці кредитоспроможності позичальника, є: ефективність управління, його ринкова позиція та залежність від циклічних та структурних змін в

національній економіці та виді економічної діяльності; наявність державних замовлень та державна підтримка; кредитна історія; професіоналізм керівництва.

БУ мають контролювати якість застави, її ліквідність, співвідношення ринкової вартості та розміру кредиту. Формами застави є: 1) тверда, 2) фіксована, 3) плаваюча. До першої відноситься майно, що може бути надано кредиторам при неможливості позичальника оплатити кредитний борг шляхом втрачання права розпоряджатися ним. До другої належить іпотека на основні засоби, рідше - ДЗ, вартість акції, облігації й інших цінних паперів на майно. До третьої форми застави відносять запаси товарно-матеріальних цінностей, готової продукції, інше майно позичальника, крім наданого у тверду заставу. Рішення про прийняття твердої або плаваючої застави приймається БУ - заставним кредитором - і слугує засобом захисту позичальника від претензій інших кредиторів на його майно у випадку неможливості повернення кредиту через погіршення його фінансової стійкості. При виникненні договірних відносин між банком і новим позичальником, а також при суттєвих змінах стану зовнішнього середовища через бурхливу динаміку макроекономіки необхідно періодично раз півріччя (квартал) проводити розгорнутий аналіз кредитоспроможності клієнта БУ. Експрес-аналіз позичальника має проводитися БУ частіше, особливо, коли стає відомо про події, які негативно впливають на поточний фінансовий стан клієнта. Джерелами інформації слугує: річна, квартальна, місячна фінансова звітність; розшифровка запасів товарно-матеріальних цінностей, дебіторської і кредиторської заборгованості; бізнес-план СГД; маркетингові, операційні, фінансові плани; аналіз стану справ у галузі, до якої відноситься позичальник; прогноз грошових потоків позичальника у розрахунках із постачальниками і покупцями на період погашення позики.

Рівень кредитного ризику збільшують такі чинники: раптовість проблем, що виникають усупереч діловим очікуванням; невідповідність поставлених задач минулому досвіду БУ; неможливість прийняття

керівництвом необхідних заходів для упередження виникнення фінансового збитку або погіршення можливостей отримання очікуваного прибутку.

Загальними причинами виникнення кредитних ризиків українських БУ є:

- воєнний стан та нестійкість внутрішнього і зовнішнього середовища;
- кризовий стан економіки військового періоду, що супроводжується падінням обсягів виробництва, погіршенням фінансової стійкості СГД, знищенням господарських зв'язків через тимчасову окупацію певних українських територій;
- невідповідність між правовою базою організації кредитних відносин БУ та позичальників і реально існуючою ситуацією в умовах воєнного стану;
- інфляційна спіраль та знецінення курсу національної валюти тощо.

Кредитний ризик має бути обчисленим і обміркованим на основі певних критеріїв аналізу і оцінки через систематичне використання статистичних методів і прогнозування майбутніх альтернативних подій, що стосуються діяльності позичальника і дозволяють ранжувати їх залежно від ступеня ризику.

Кредитним ризиком можна управляти на основі прогнозування ризикової події і вжиття заходів щодо зниження імовірності її настання. На ефективність організації управління кредитними ризиками значною мірою впливає їх класифікація, під якою розуміється розподіл ризику на конкретні групи по визначених ознаках для досягнення поставлених цілей. Наявність науково-обґрунтованої класифікації кредитного ризику дозволяє визначити їх місце у загальній системі управління БУ. Вона надає можливості ефективного застосування відповідних методів, прийомів управління кредитним ризиком. Множина різноманітних класифікацій банківських ризиків різниться, проте їх об'єднує виділення кредитного і процентного ризиків основними для БУ (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Місце кредитних ризиків у системі класифікації банківських ризиків

Номер класифікації	1	2	3	4
1	2	3	4	5
Перелік ризиків	<ul style="list-style-type: none"> - кредитний (невиконання позичальником зобов'язань з обслуговування кредиту); - процентний (коливання ринкових ставок); - ринковий (падіння курсу цінних паперів); - валютний (коливання курсів валют). 	<ul style="list-style-type: none"> - кредитний; - ризик ліквідності; - валютний; - процентний; - ризик неплатоспроможності 	<ul style="list-style-type: none"> - кредитний; - процентний; - проектний; - валютний; - галузевий; - ризики невиконання зустрічною стороною своїх зобов'язань; - страховий; - ризик ліквідності. 	<p>БАЛАНСОВІ РИЗИКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - кредитний; - ліквідності; - процентний; - структури капіталу <p>ЗАБАЛАНСОВІ РИЗИКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - по фінансових гарантіях; - по фінансових послугах або по торгівлі фінансовими інструментами (акредитивам, опціонам); - по інвестиційній діяльності (угодам із цінними паперами) <p>РИЗИКИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ</p> <ul style="list-style-type: none"> - операційні; - технологічні; - інновацій; - стратегічні. <p>ЗОВНІШНІ РИЗИКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - макроекономічні; - конкурентні; - законодавчі.
Переваги	виділення найбільш проблемних зон банківських ризиків у сфері активних операцій та обліку коливань ринкових ставок відсотка	розширює коло ризиків, що враховуються і характеризують якість управління активами і пасивами БУ, організаційні ризики, виділення зон ризиків по видах банківських операцій тощо	Широкий перелік	Є найбільш повною, виділяє нові джерела ризиків (фінансових послуг, забалансових) і установлення видів ризиків, характерних для цих зон; розширює перелік видів зовнішніх ризиків (конкурентні і законодавчі).

Закінчення табл. 1.1

1	2	3	4	5
Недоліки	ігнорування пасивних і частини активних операцій БУ, організаційних і зовнішніх ризиків	відсутність внутрішнього угруповання ризиків по базисних критеріях, їх недостатня повнота	Розмежовує ризики кредитування і проєктного фінансування	<p>По-перше, відсутність додаткового розділення балансових ризиків на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ризики за активними операціями (кредитні, валютні, розрахункові, лізингові, факторингові, операцій із цінними паперами, касові тощо); - ризики за депозитними операціями (строковими і до запитання); - ризики управління активами і пасивами (ліквідності, неплатоспроможності, процентний ризик); <p>адекватності капіталу БУ і його структури (ризик структури капіталу, його достатності, леверіджу);</p> <p>По-друге, відсутність угруповання зовнішніх ризиків по додаткових критеріях на політичні, економічні, соціальні, регіональні, воєнні та стихійних лих, галузеві (систематичні, пов'язані з промисловим циклом, конкурентні) ризики окремого клієнта БУ (операційні, комерційні, фінансові, інвестиційні тощо).</p>

Джерело: власна розробка

З огляду на сказане, пропонується наступна уточнена класифікація банківських ризиків (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація банківських ризиків

№	Критерії	Ризики
1.	Сфера дії ризиків	внутрішні
		кредитні, процентні, валютні, ринкові, фінансові
		зовнішні (міжнародні, країнові, регіональні)
		законодавчі, конкурентні, політичні, соціальні, економічні
		ризики переказу, організаційні, галузеві
2.	Склад клієнтів БУ	кредитоспроможність клієнта
		дрібного, середнього, великого бізнесу
3.	Масштаби ризиків	загальні
		клієнта, БУ
4.	Ступінь ризику	окремі (від окремих операцій)
		повні (великі), помірні, низькі
5.	Розподіл ризиків у часу	ретроспективні, поточні, перспективні
6.	Характер обліку операцій	балансові, забалансові
7.	Можливість регулювання	відкриті, закриті

Джерело: власна розробка

Внутрішні ризики виникають у результаті діяльності БУ, залежать від характеру їх операцій і пов'язані з відповідними статтями:

- активів (кредитні, валютні, ринкові, розрахункові, лізингові, факторингові, касові, інвестиційні);

- пасивів (вкладні, інші депозитні операції, залучених міжбанківські кредити);

- активів і пасивів (процентний ризик, незбалансована ліквідність, неплатоспроможність, незадовільна структура капіталу та рівня левериджу, недостатність капіталу);

- звіту про прибутки і збитки (операційні, технологічні, інноваційні, стратегічні, бухгалтерські, адміністративні, шахрайські тощо).

Операційні ризики пов'язані зі збільшенням вартості послуг БУ і поточних витрат, нездатністю відшкодувати адміністративно-господарські витрати тощо. Технологічні ризики пов'язані з відхиленням від стандартів у

проведенні операцій через збір комп'ютерних систем і систем розрахунків *SWIFT*, втрату документів із-за відсутності сховищ і залізних шаф, помилки в системі обліку, невдалі інвестиції, загублене або зіпсоване майно, відсутність системи електронного аудиту та інших форм фінансового контролю, комп'ютерне шахрайство, знищення або зникнення комп'ютерних даних. Ризики безпеки БУ містять ризиків загальної безпеки, внутрішньої і пожежної безпеки.

Інноваційні ризики складаються з проєктних ризиків (унікальності проєктів, ринкові, портфельні, селективні, часові, браку ліквідності, законодавчі).

Стратегічні ризики пов'язані з неотриманням запланованого прибутку, неправильного вибору методів оцінки його розміру і ступеня, непомірквані рішення БУ в частині неодноразової пролонгації кредиту, відсутності контролю за втратами БУ, зрадливого фінансування втрат, необачливість альтернативних джерел урегулювання ризиків - гарантії ЮО проти оформлення договору застави, низька якість управління БУ.

Бухгалтерські ризики пов'язані з втратою грошей у часі через неправильне або невчасне відображення в обліку, втрату репутації БУ в очах третіх осіб, а також шахрайство через існування неконтрольованих проводок, а також несанкціонованого доступу до ведення обліку.

Адміністративні ризики пов'язані з втратою платіжних і інших документів, валютними та фондовими спекуляціями, регулюванням обсягів кредитів і процентних ставок, можливістю впливу на фінансовий стан свого клієнта, порушенням кредитних і договірних відносин із боку БУ навмисно, за результатами змові, неякісної експертизи проєктів і консультування з метою крадіжки, розтрати, обману.

Конкурентні ризики для БУ пов'язані з можливістю злиття БУ та інших фінансово-банківських установ, виникненням нових банківських операцій, зниженням вартості банківських послуг, підвищенням вимог до якості їх надання, спрощенням процедури банкрутства БУ.

Макроекономічний ризик пов'язаний із порушенням основних пропорцій в економіці країни і дією несприятливих фінансових чинників.

Ризиком переказу є: брак валютних резервів і ліквідності для урегулювання проблем зовнішньої торгівлі, іноземних інвестицій, платіжного балансу, зокрема шляхом відмови від виконання зобов'язань у майбутньому; перегляд договору чи плану; зміни вартості активів і пасивів в іноземній валюті в еквіваленті національної. Організаційні ризики включають: нестачу кваліфікованого персоналу, комерційної і фінансової інформації тощо. Зовнішні ризики характеризуються просторовим аспектом, відмінністю ведення банківської справи у різних регіонах країнам або груп країн тощо.

Основними показниками кредитного ризику є: відношення недіючих активів до сукупного обсягу кредитів; відношення чистих списань по кредитах до сукупного обсягу кредитів. Основною задачею регулювання кредитних ризиків є підтримка прийнятних співвідношень прибутковості БУ та показників ліквідності в процесі управління активами і пасивами на основі вартісної оцінки ризику та його моніторингу.

Рівень кредитного ризику визначається динамічним характером зовнішнього оточення БУ, потребою зміцнення конкурентних позицій на банківському ринку, переглядом взаємовідносин з клієнтами задля удосконалення управління активами і пасивами.

Мінімізація кредитних ризиків досягається зниженням втрат від неповернення кредитів на основі їх передбачення, визначення ймовірних розмірів збитків, їх негативних наслідків тощо. Кожна БУ розробляє власну стратегію управління кредитними ризиками для утримання їх на прийнятному і керованому рівні.

Цілі і задачі стратегії управління кредитними ризиками визначаються мінливим внутрішнім і зовнішнім економічним середовищем, у якому працюють БУ, ознаками якого є: війна з РФ, наростання інфляції, скорочення кількості БУ та їх філій; регулювання конкурентного середовища на банківському ринку з боку НБУ; перерозподіл ним кредитних ризиків між БУ;

звуження грошово-кредитного ринків в умовах воєнного стану; виникнення нетрадиційних видів банківських послуг; посилення конкуренції між БУ, поглинання великими банками дрібних конкурентів; збільшення потреби СГД в кредитних ресурсах для поповнення власного оборотного капіталу в умовах воєнного стану і зміни структури фінансування за умов зменшення частки власного капіталу клієнтів БУ; зростання кількості банкрутств у сфері МСБ з одночасним відхиленням від виконання вимог кредитних договорів через відсутність діючих гарантій.

БУ має прийняти відповідну толерантність до кредитних ризиків для їх правильної оцінки і ефективного управління на основі відслідковування ризик-апетитів і дотримання таких принципів:

- прогнозування можливих джерел кредитних збитків або ситуацій, спроможних їх принести, кількісне вимірювання наслідків і економічне стимулювання зменшення втрат від кредитних операцій;
- відповідальність керівників і співробітників кредитних підрозділів за чіткість кредитної політики, наявність відповідних методів, процедур і механізмів управління кредитними ризиками;
- координація контролю кредитних ризиків усіма структурними підрозділами БУ;
- організація ефективного моніторингу за процедурами управління кредитними ризиками.

Основними етапами процесу управління кредитними ризиками (рис. 1.2) є їх виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, запобігання (попередження), їх мінімізація, звітування. Відповідні кошти разом із засобами відшкодування ризиків складають утримання так званого регулювання ризиків.

Управління кредитними ризиками є частиною практичного фінансового менеджменту БУ і потребує постійної оцінки і переоцінки прийнятих кредитних рішень із урахуванням усунення статистичних, бюрократичних і технологічних ілюзій на основі моделі БУ англосаксонських країн.

Рис. 1.2. Основні етапи управління кредитними ризиками

Джерело: власна розробка

Найважливішими елементами системи управління кредитними ризиками є:

- документування принципів, правил і директив;
- створення спеціальних груп управління кредитними ризиками, незалежних від комерційних підрозділів БУ;
- установлення лімітів кредитних ризиків, контроль за їх дотриманням;
- агрегування кредитних ризиків по окремих банківських продуктах, контрагентах і регіонах;
- щоденне інформування керівництва БУ про кредитні ризики;
- регулярний аудиторський контроль елементів системи контролю і управління кредитними ризиками.

Існує різноманіття ризиків, пов'язаних із кредитними - шахрайство, банкрутство позичальника; відмова від виконання домовленостей за договорами купівлі-продажу готової продукції, товарів, робіт, послуг; концентрація кредитних ризиків у окремих позичальниках і видах економічної діяльності; пільгове кредитування дочірніх СГД; низький рівень кваліфікації

кадрів БУ, політичні чинники, військові конфлікти, революції, націоналізація, законодавчі зміни.

При правильній організації роботи і взаємодії відповідних служб БУ кредитні ризики можна мінімізувати, але повністю усунути їх неможливо. Надмірна обережність в управлінні кредитним ризиком позбавляє БУ можливостей отримання додаткового прибутку. Натомість, непродумана ризикованість погрожує БУ втратити не тільки прибуток у вигляді відсотків за надані кредити, але і всю вартість кредитних коштів.

В основі методів захисту активних кредитних операцій має лежати продумана кредитна політика БУ, заснована на аналізі кон'юнктури кредитного ринку і виборі небезпечніших видів кредитних операцій, що дозволяють використовувати процедури контролю за рухом кредитних коштів протягом робочого дня БУ з урахуванням специфіки технології кредитних операцій. Методи зниження кредитних ризиків взаємозалежні і впливають один з іншого, доповнюючи один одного і дозволяючи отримати найбільш ефективний результат при їх комплексному застосуванні.

Найбільш важливими методами зниження кредитних ризиків є:

- вибір небезпечніших видів і режиму проведення активних кредитних операцій залежно від рівня надійності позичальника тощо;

- лімітування витрат позичальником кредитних коштів шляхом заснування кредитної лінії, контокорентного кредиту, упорядкування графіків погашення кредитів. При лімітованих кредитах як БУ, так і позичальник мають можливість точніше оцінювати перспективи розвитку діяльності, коректувати графік погашення кредитів і витрати залежно від успіхів і невдач позичальника при здійсненні заходів, запланованих у його бізнес проекті. Зазначені позитиви роблять використання лімітованих кредитів вигідним як БУ, так і сумлінним клієнтам банків - позичальникам. Контокорентний кредит є кредитною лінією, що відкривається позичальникам, які тісно співпрацюють з банком протягом тривалого часу,

оскільки видача разового кредиту мало знайомому клієнту поза контролем БУ є ризикованою.

- диверсифікація позичок у формі розосередження коштів між різноманітними ФО і ЮО. Ширший спектр розміщення кредитних ресурсів БУ серед його клієнтів супроводжується зниженням ступеня ризику неповернення кредитів, зменшення імовірності одночасного їхнього банкрутства і концентрації видів ризику. Максимально припустимий розмір ризику на одного позичальника відповідно до вимог Міжнародного банківського комітету у м. Базелі становить 15-20% від власних коштів БУ, в Україні він дорівнює 25%, що свідчить про більшу концентрацію кредитного ризику. Вона потребує глибшого вивчення історії клієнта-позичальника, його бізнес програм, перспективності ефективно будувати свою роботу у всіх напрямках фінансово-господарської діяльності. Лімітування кредитів поєднується з його щоденним оперативним контролем за станом справ у клієнта і при виникненні у нього проблемних ситуацій необхідно вживати відповідні запобіжні заходи до забезпечення повернення кредиту. Вони стосуються розробки програм санації фінансово-господарської діяльності позичальника або забезпечення ним додаткових гарантій запозичених коштів.

Програми санації розробляються запрошеними спеціалістами на платній основі за рахунок клієнта. При відмові позичальника від розробки програм санації або від надання додаткових гарантій, що забезпечують ліквідність кредитного ризику, банк вправі призупинити витрату кредитних коштів і вжити заходів до погашення уже витраченої частини кредиту і заборгованості по виплаті відсотків за рахунок закладеного майна, цінних паперів або інших видів забезпечення, наданих позичальником при одержанні кредитних коштів.

При високих економічних нормативах кредитного ризику на одного позичальника важливу роль відіграє такий засіб захисту від нього, як страхування кредитних операцій, який полягає у створенні страхових фондів як безпосередньо БУ, так і страхуванні позики в спеціалізованих страхових

організаціях. Формами страхування БУ є інформаційні системи по контролю за кредитними ризиками і створення страхових резервів на можливі збитки.

1.2. Інформаційне забезпечення оцінки кредитних ризиків Банківської установи

Проблематика управління кредитним портфелем Банківських установ знаходиться у центрі уваги багатьох учених. Проблеми та ризики Банківського кредитування суб'єктів господарювання Макаренко Ю. П., Чичмар О. Ю. зводять до такого: скорочення кількості Банківських установ та обсягів кредитування, погіршення якості кредитного портфеля, зростання процентних ставок за кредитами [25, с. 24]. На думку Варцаба В. І. вибір методів та напрямів управління проблемними кредитами БУ має забезпечуватись як на державному рівні, так і на рівні окремих установ [2, с. 103].

Слід наголосити на відсутності єдності у термінології, коли паралельно вживаються різні прикметники до терміну «кредит»: проблемний, недіючий, непрацюючий тощо. Затворницький К. С. оперує поняттям проблемної кредитної заборгованості, акцентуючи увагу на необхідності попередження, ідентифікації, реструктуризації та ліквідації проблемних кредитів [12, с. 185]. Учений зауважує, що банки будь-якої країни невзможі повністю позбутися проблемної заборгованості, тому їх зусилля спрямовані на її максимальне скорочення. До причин виникнення проблемних кредитів відносять: падіння довіри до БУ; протиріччя інтересів Банківських установ, їх клієнтів та держави, складність досягнення компромісів тощо. Волкова Н. І., Віньгора Д. С. головним завданням роботи з проблемними кредитами вважають відпрацювання алгоритмів взаємодії підрозділів у разі виникнення їх ознак і розробку варіантів поведінки залежно від ступеня ефективності застосовуваних заходів [5, с. 41]. Рибак О. М., Пуськов Д. О. пропонують механізм мінімізації рівня проблемних кредитів на основі їх реструктуризації [52, с. 68] як процедури удосконалення упорядкованих правил та єдиних вимог

до організаційних засад її впровадження. Яремко І. Й., Заворітній М. В. розглядають кредитний моніторинг в Банківських установах як спосіб попередження виникнення проблемної заборгованості [58, с. 348], оскільки ефективна діяльність служби кредитного моніторингу в БУ є гарантом виконання завдань та досягнення цілей які прямо та опосередковано впливають на кредитні ризики БУ та формування резервів. В основу зниження кредитних ризиків Ільчук В., Шпомер Т. пропонують покласти прийняття інноваційних рішень, спрямованих на позитивні зміни в інституційній інфраструктурі шляхом її модернізації, а також покращення функціонування кредитного ринку і якості надання кредитних послуг [16, с. 188]. Мельник О. О. визначає непрацюючі кредити (*NPL - non performing loan*) як позику, де позичальник перебуває у дефолті через несплату запланованих платежів протягом певного періоду (від 90 до 180 днів) у частині основного боргу або відсотків [27, с. 75]. Високо оцінюючи науковий доробок зазначених авторів, слід визнати потребу подальшого дослідження шляхів урегулювання проблеми непрацюючих кредитів.

Існування непрацюючих кредитів є наслідком фінансових криз та низьких стандартів кредитування. Юридичне визначення непрацюючих кредитів містить Положення про регулювання діяльності Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві [9] як кредиту, за яким банк пред'явив Фонду письмову вимогу про сплату грошової суми відповідно до наданої гарантії, та який визнаний непрацюючим відповідно до нормативно-правового акту НБУ та/або внутрішніх нормативних документів Банківської установи.

Європейський центральний банк розробив Керівні принципи для БУ щодо непрацюючих кредитів (20.03.2017), а Європейський орган Банківського нагляду видав Настанову щодо управління непрацюючими та реструктуризованими експозиціями (EBA/GL/2021/03/23) [10].

Проблемні кредити є частиною проблемних активів, організація управління якими унормована Постановою Правління НБУ [11]. Принципами

організації є: економічна доцільність; пріоритетність; своєчасність; структурованість; адекватність; усебічність та комплексність; ефективність; моніторинг. Зазначені принципи різною мірою відносяться до окремих видів активів. Щодо кредитів, слід зупинитися на принципі адекватності, який встановлює, що організований банком процес управління має забезпечити пріоритетне спрямування банком фінансових, часових та людських ресурсів на кредити з найбільшою вартістю/найбільшою експозицію під ризиком та найбільшим розміром кредитного ризику. Критерієм віднесення БУ до такого, що має значний рівень проблемних активів, є перевищення 5% показниками співвідношення: загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та ФО, які класифіковані як непрацюючі активи, до загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та ФО; балансової вартості стягнутого майна до загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та ФО, та балансової вартості стягнутого майна. Виключення становить ситуація, коли у БУ одночасно співвідношення загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та ФО, до загальної суми боргу за активними операціями БУ (за винятком активів, за якими PD дорівнює "0" згідно з вимогами Положення № 351) не перевищує 10%.

У Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними Банківськими операціями зазначається, що непрацюючими є такі активи: кредити, отримані позичальниками – юридичними особами, які відносяться до 10 класу; контрагенти за дебіторською заборгованістю - строк погашення якої згідно з умовами договору не перевищує трьох місяців і відноситься до 2 класу; інші боржники/контрагенти - 5 клас.

Банк розраховує кредитний ризик із урахуванням вартості застави, яка є прийнятним забезпеченням. Принципами розрахунку резервів за кредитними операціями з метою зменшення кредитного ризику є: безперешкодне стягнення, справедлива оцінка; наявності і збереження застави; належного захисту банком своїх інтересів як кредитора. Банк із метою розрахунку

розміру кредитного ризику за непрацюючим активом, заставою/забезпеченням на підставі права довірчої власності за яким є майно/майнові права, бере до розрахунку їх вартість у процентах, наведених у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Проценти від вартості застави, які враховуються для зменшення кредитного ризику за непрацюючими кредитами

Вид застави	Термін від визнання активу непрацюючим, днів	Процент, %
<ul style="list-style-type: none"> - майнові права на Банківські метали; - нерухоме майно; - земельні ділянки; - іпотечні облігації; - транспортні засоби, у т.ч. легкові автомобілі; - об'єкти у формі цілісного майнового комплексу; - устаткування; - товари обороті або в переробці; - цінні папери; - біологічні активи 	1-730	100
	731-1095	70
	1096-1460	50
	від 1461 днів	0
- незавершене будівництво	1-180	100
	181-270	70
	271-365	50
	від 366 днів	0

Джерело: побудовано за даними [12]

За часткою непрацюючих кредитів у розрізі груп БУ протягом 2006-2022 років лідирує Приватбанк із середнім значенням 35,2% (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі груп БУ, %

Дата	Всього	Банки з державною часткою	Приват-банк	Банки приватні	Банки іноземних Банківських груп
1	2	3	4	5	6
01.01.2006	6,2	6,8	12,9	4,8	3,3
01.01.2007	4,3	3,7	8,9	4,2	2,5
01.01.2008	3,1	2,7	6,1	3,3	2,1
01.01.2009	4,5	1,7	7,6	4,2	4,5
01.01.2010	14,1	11,1	13,7	13,5	16,2
01.01.2011	17,0	15,9	11,4	14,4	22,6

Закінчення табл. 1.4

1	2	3	4	5	6
01.01.2012	17,6	17,4	15,9	16,2	20,0
01.01.2013	19,3	16,0	20,8	15,0	23,7
01.01.2014	16,3	18,4	15,5	11,4	18,2
01.01.2015	22,0	32,2	12,2	14,0	25,7
01.01.2016	31,7	45,7	14,6	23,8	37,8
01.01.2017	49,4	50,6	76,7	23,9	33,6
01.01.2018	52,1	55,7	87,6	24,1	18,1
01.01.2019	48,9	55,0	83,4	23,7	12,7
01.01.2020	45,7	49,3	78,4	19,5	15,4
01.01.2021	37,8	43,7	74,0	15,4	11,7
01.01.2022	27,2	27,4	69,9	10,5	5,9
01.01.2023	38,1	41,1	69,2	23,6	18,9
Середнє	24,4	26,0	35,2	14,8	16,7

Джерело: побудовано за даними [13]

Після націоналізації Приватбанку у 2016 році було проведено рекласифікацію активів, результатом чого стало визнання частки *NPL* станом на 01.01.2017 у розмірі 76,7% проти 14,6% станом на 01.01.2016. Протягом 2017-2022 років вона скоротилася з 87,6% до 69,2%. Частка *NPL* державних БУ протягом 2006-2022 років зросла з 6,8% до 41,1% при середньому значенні 26,0%. Незважаючи на тенденцію до зростання проблемних кредитів банки з вітчизняним та іноземним приватним капіталом мають нижчий рівень показника *NPL* – його середнє значення становить відповідно за весь аналізований період – 14,8% і 16,7%, а станом на 01.01.2023 – відповідно 23,6% і 18,9%.

Проблема *NPL* у Банківській системі України загострилася у 2015-2017 роках через три основні причини: системна діагностика якості активів БУ, проведена НБУ за методикою *AQR* (*Asset Quality Review*), посилення вимог до визнання *NPL* відповідно до міжнародних практик у Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними Банківськими операціями, затвердженому Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351; визнання непрацюючих кредитів Приватбанку після націоналізації.

Протягом 2018-2021 років обсяг непрацюючих кредитів зменшився майже на 200 млн. грн., а їх частка скоротилася із 56,03% до 43,36%, у т.ч. за кредитами в національній валюті із 56,95% до 40,14%, в іноземній – із 55,02% до 28,89% (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Динаміка Банківських кредитів СГД, у т.ч. непрацюючих

Кредити	Одиниця виміру	Усього						
		01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.02.2023
Всього, у т.ч.	млн	892900	959601	847259	795405	835658	847586	840329
непрацюючі кредити	грн	500263	535770	456074	371157	301665	363321	364374
частка непрацюючих кредитів	%	56,03	55,83	53,83	46,66	36,10	42,87	43,36
у тому числі:								
в національній валюті – всього, у т.ч.:	млн	465842	490973	462315	454052	535742	553776	548275
непрацюючі кредити	грн	265284	268856	247360	225035	215034	254944	255648
частка непрацюючих кредитів	%	56,95	54,76	53,50	49,56	40,14	46,04	46,63
в іноземній валюті – всього, у т.ч.:	млн	427058	468629	384944	341353	299917	293810	292054
непрацюючі кредити	грн	234979	266913	208714	146121	86631	108378	108726
частка непрацюючих кредитів	%	55,02	56,96	54,22	42,81	28,89	36,89	37,23

Джерело: побудовано за даними [14]

Значна кількість БУ сформувала достатній рівень резервів під *NPL* та скоротила частку проблемної заборгованості на балансі, намітилася тенденція до ліквідації дисбалансів у Банківській системі України. Проте у наступні періоди 2022-2023 років ситуація погіршилася через повномасштабне військове вторгнення росії в Україну, оскільки наслідками війни є економічна криза, енергетичний терор країни-агресора, руйнування активів та заставного

майна, скорочення доходів суб'єктів господарювання та погіршення їх платоспроможності, зниження спроможності клієнтів обслуговувати кредити, погіршення якості кредитних портфелів БУ та збільшення відрахувань у резерви на можливі втрати за кредитними операціями.

Станом на 01.01.2023 року частка *NPL* у банківському секторі зросла до 42,87%, станом на 01.01.2023 до 43,36%. Близько 75% їх вартості сконцентровано в державних банках, зокрема понад 40% припадає на Приватбанк. Станом на 01.01.2023 найвищу частку *NPL* мають: Приватбанк (69,2%), Ідея-банк (64%), Ощадбанк та Укрексімбанк (43%-47%), А-банк (39%), Альфа-банк та Кредит Дніпро (31%-32%), Укргазбанк (28,2%). В інтервалі 23%-25% сконцентрована частка *NPL* у чотирьох банках: ПУМБ, ТАСкомбанк, Кредобанк, Сітібанк.

Підходи до оцінки кредитного ризику відповідно до Постанови №351 ґрунтуються на принципах і рекомендаціях Базельського комітету з Банківського нагляду на основі врахування таких компонентів: *EAD* - експозиція під ризиком, *PD* - імовірність дефолту боржника/контрагента, *LGD* - втрати в разі дефолту. *EAD* дорівнює боргу за активом, який перебуває під ризиком дефолту боржника/контрагента, і розраховується шляхом збільшення балансової вартості активу на суму сформованого за ним резерву, а також збільшення/зменшення на суму дисконту та/або уцінки/премії.

Частка непрацюючих кредитів у сумі експозиції під ризиком (табл. 1.6) станом на 01.02.2023 (43,13%) вище, ніж у залишках заборгованості клієнтів (39,3%). При цьому цей висновок поширюється на *NPL* і в національній валюті (46,19% проти 41,86%), і в іноземній валюті (37,26% проти 34,57%). Загалом рівень *NPL* в іноземній валюті є нижчим порівняно з національною.

До складу *NPL* входить значний обсяг великих кредитів, сконцентрованих за певними видами економічної діяльності (табл. 1.7).

На шість БУ приходить 55,61% усіх *NPL*, у т.ч. у національній валюті 70,17%, в іноземній - 23,10%.

Таблиця 1.6

Стан якості Банківських кредитів, наданих СГД станом на 01.02.2023

Показник	Од. виміру	Залишки заборгованості клієнтів			Сума експозиції під ризиком		
		усього	валюта		усього	валюта	
			націо-нальна	іноземна		націо-нальна	іноземна
Всього кредити, у т.ч.	Млн.	794199,7	515026,5	279173,2	851610,2	559150,9	292459,3
непрацюючі	грн.	312109,1	215595,7	96513,4	367258,3	258294,4	108963,9
Частка непрацюючих кредитів	%	39,30	41,86	34,57	43,13	46,19	37,26

Джерело: побудовано за даними [15]

Таблиця 1.7

Кредитні портфелі NPL Банківських установ, сконцентрованих за одним видом економічної діяльності більше 5 млрд грн. станом на 01.02.2023

Показник	Залишки заборгованості клієнтів, тис. грн.			Структура, %		
	усього	валюта		усього	валюта	
		націо-нальна	іноземна		націо-нальна	іно-земна
1	2	3	4	5	6	7
Банківські установи						
АТ «Ощадбанк»	23077346	7873574	15203772	7,39	3,65	15,75
АТ «Райффайзен Банк»	6164305	3128969	3035336	1,98	1,45	3,14
АТ КБ «ПриватБанк»	137545801	137545073	728	44,07	63,80	0,00
АТ «ПУМБ»	575173	559078	16095	0,18	0,26	0,02
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	911535	168278	743257	0,29	0,08	0,77
АБ «УКРГАЗБАНК»	5300721	2005033	3295688	1,70	0,93	3,41
Разом	173574880	151280005	22294875	55,61	70,17	23,10
Всього по системі	312109110	215595704	96513405	100,00	100,00	100,00
Види економічної діяльності						
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	5984654	5284926	699728	1,92	2,45	0,73
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13149142	2013445	11135696	4,21	0,93	11,54

Закінчення табл.1.7

1	2	3	4	5	6	7
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	38110277	32002535	6107742	12,21	14,84	6,33
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	92953537	92953537	0	29,78	43,11	0,00
Операції з нерухомим майном	22650964	18936189	3714775	7,26	8,78	3,85
Виробництво харчових продуктів	726306	89373	636933	0,23	0,04	0,66
Разом	173574880	151280005	22294875	55,61	70,17	23,10
Всього по системі	312109110	215595704	96513405	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано за даними [15]

На Приватбанк припадає 44,07% всіх великих портфельів *NPL* по системі, у т.ч. у національній валюті 63,80%, в іноземній - 23,10%. Що стосується видів економічної діяльності, то найбільша частка припадає на роздрібну торгівлю, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, - 29,78% всього, у т.ч. у національній валюті – 43,11%. Цей портфель у сумі 92953,5 млн. грн. повністю знаходиться на балансі Приватбанку. Другою за рівнем *NPL* є оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, на яку припадає – всього 12,21%, у т.ч. в національній валюті – 14,84%, в іноземній – 6,33%. Третім за рівнем проблемності видом економічної діяльності є операції з нерухомим майном, на який приходить 7,26% *NPL* від загальних по системі, у т.ч. в національній валюті – 8,78%, в іноземній – 3,85%.

Незважаючи на об'єктивні обставини, пов'язані з війною, до внутрішніх проблем Банківської системи, що обумовлюють перетворення працюючих кредитів на непрацюючі, слід віднести: низькі стандарти кредитування, порушення лімітів концентрації боргів, кредитування пов'язаних осіб, значні обсяги кредитування в іноземній валюті та пов'язані із цим масові дефолти позичальників – суб'єктів господарювання; значна концентрація *NPL* на великих кредитах; низька якість або недостатність застав та іншого

кредитного забезпечення; належність боржника до галузей, які страждають від несприятливої кон'юнктури ринку; відсутність операційної діяльності при отриманні кредиту; неприйнятне боргове навантаження при наявності операційної діяльності при отриманні позики.

Велика частка *NPL* у Банківській системі України загрожує національній безпеці, порушує фінансову стабільність та ускладнює фінансування реального сектора економіки. Указом Президента України від 24 березня 2015 року № 170/2015 створено Раду з фінансової стабільності (РФС) як міжвідомчий орган. У полі зору РФС знаходяться питання низької ефективності менеджменту державних БУ, оскільки окрім високих Банківських ризиків зростають фіскальні ризики через значні бюджетні витрати на підтримку достатності їх регулятивного капіталу БУ [16].

Основні рекомендації РФС стосуються вирішення проблеми *NPL* на основі механізмів, передбачених Законом України “Про фінансову реструктуризацію” [48], передусім за рахунок великих кредитів, які перевищують 5% від регуляторного капіталу державних БУ з урахуванням фінансових зобов'язань усіх пов'язаних осіб та наслідків трансфертного ціноутворення. Рішення про фінансову реструктуризацію має проводитися на основі порівняння з іншими альтернативами, передусім стягненням застави, на основі консолідованої фінансової звітності від боржників, з урахуванням залучення до процесу всіх юридичних осіб, прямо чи опосередковано профінансованих за рахунок кредиту, що підлягає реструктуризації. Обов'язковою умовою проведення фінансової реструктуризації є бажання позичальника/боржника співпрацювати з банком. У протилежній ситуації, яка супроводжується браком прозорості у діяльності позичальника/боржника, викривленням інформації про його фінансовий стан, або ненаданням інформації кредитору у повному обсязі і у встановлені терміни, процес реструктуризації має бути негайно припинений, натомість мають вживатися юридичні заходи із примусового стягнення боргу. Іншими принципами фінансової реструктуризації є: узгодженість, внесення засновниками власних

коштів або інших активів, посилений моніторинг, включення представників БУ до складу наглядових рад позичальника/боржника, координація дій кредиторів-державних БУ між собою і з приватними банками, залучення до розробки планів фінансової реструктуризації спеціалізованих груп фахівців БУ, звітування державних БУ про результати роботи з проблемною заборгованістю двічі на рік перед НБУ і МФУ.

1.3. Фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «Банк Фамільний»

Приватне акціонерне товариство «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» (скорочена назва - ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ») зареєстрована 31.01.1994 за юридичною адресою Україна, **0, місто Київ, БУЛЬВАР ВЕРХОВНОЇ РАДИ, будинок **. Керівником організації є ШЕВЧЕНКО ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ. Розмір статутного капіталу складає 934618920,00 грн. Код ЄДРПОУ – 21574573. Основним видом економічної діяльності ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» є 64.19 Інші види грошового посередництва (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Загальні показники діяльності ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

Скорочена назва:	ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»
ЄДРПОУ:	21574573
Юридична адреса:	02100, м. Київ, бульвар Верховної Ради, 7
Зареєстрований:	ДНІПРОВСЬКА РАЙОННА У МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ, 31.01.1994
КОАТУУ:	8036600000 (ДНІПРОВСЬКИЙ р-н)
Галузева належність	64.19
Ліцензія:	МФО 322948.
Контактна особа:	Квашук Тетяна Романівна, тел.: 0442022283
Електронна поштова адреса:	analit@forum.ua

Джерело: www.smida.gov.ua

Статутний капітал ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» сформований за рахунок акцій простих бездокументарних іменних вартістю 10.00 грн., основна частка яких (96,0635%) належить Кіпрський компанії YERNAMIO CONSULTING LTD (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Характеристика власників і депозитарія ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

Депозитарій		Власник		Цінні папери			Від загальної кількості (%)
ЄДРПОУ	Назва	Вид особи	Найменування, код ЄДРПОУ, країна	Вид, форма випуску та форма існування	Номінальна вартість	Кількість	
30370711	Публічне акціонерне товариство «Національний депозитарій України»	Юридична особа - нерезидент	YERNAMIO CONSULTING LTD, 250950КІПР	Акція проста бездокументарна іменна	10.00	570100270	96.0635

Джерело: www.smida.gov.ua

Депозитарієм ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» є Публічне акціонерне товариство «Національний депозитарій України», що має ліцензію зберігача цінних паперів АВ533926 від 08.09.2009. ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» не зареєстрований в Реєстрі неприбуткових установ та організацій, має індивідуальний податковий номер: 215745726652, реєстраційної справа знаходиться у Дніпровській районній в місті Києві державній адміністрації. ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» знадиться на статистичному обліку у Головному управлінні регіональної статистики (ідентифікаційний код органу: 21680000), а також на податковому обліку у Головному управлінні ДФС у м. Києві, ДПІ у Дніпровському районі (Ідентифікаційний код органу: 39439980, дата взяття на облік: 18.03.1994, номер взяття на облік: 01486). У Реєстрі платників єдиного внеску ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» зареєстровано у Головному управлінні ДФС у м. Києві, ДПІ у Дніпровському районі (Ідентифікаційний код органу: 39439980, дата взяття на облік: 14.03.1994, номер взяття на облік: 05-00040).

Як соціально відповідальна особа, ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» бере участь у тендерах на отримання державних замовлень (табл. 1.10).

Таблиця 1.10

Тендери ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

Опис лоту	Замовник	Дата контракту	Сума контракту, грн.
Відновлювальні кредитні лінії	Державне територіально-галузеве об'єднання «Львівська залізниця»	12.12.2022	144072022, у т.ч.: лот №1 – 40000000; лот №2 – 40000000; лот №3 - 30000000; лот №4 - 20220000; лот №5 - 10000000; лот №6 - 4072022
Невідновлювальні кредитні лінії	Комунальне підприємство «Управління по ремонту та експлуатації автошляхів» Дніпровської міської ради	21.11.2022	6994417
послуги щодо надання кредитів	Акціонерне товариство «Завод «Електроважмаш»	04.10.2022	3910000

Джерело: www.smida.gov.ua

У системі ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» управління ризиками здійснюється на трьох рівнях:

- корпоративний - оцінка кредитних ризиків в рамках системи ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»;

- функціональний – його об'єктами є кредитні бізнес-ризики головного офісу і регіональних підрозділів;

- операційний - оцінка кредитних ризиків конкретних банківських операцій і послуг.

ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» має спеціальний підрозділ БУ по контролю за управління кредитними ризиками, що має право здійснювати будь-які запити підрозділам із метою здійснення об'єктивного аналізу ризику і конкретного прогнозу ситуації.

Взаємодія Управління ризиками ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» з підрозділами банку здійснюється на таких рівнях взаємодії: позичальник; ризики концентрації; встановлення лімітів банківських операцій. Завданням останнього є оптимізація стратегії і тактики роботи БУ протягом планового періоду з урахуванням кредитних ризиків, що виникають і є невід'ємними від виконання плану прибутку, закладеного в бюджеті.

Встановлення конкретних значень лімітів кредитних ризиків будується на основі вирішення задач визначення на плановому інтервалі: необхідних обсягів і динаміки залучених ресурсів, їх розміщення у кредитні ресурси; припустимих значень середньовзважених характеристик активів і пасивів, часу їх залучення і розміщення, прибутку тощо. Управління кредитними ризиками складається з таких елементів: оцінка виконання нормативних обмежень по розрахункових формах; аналіз лімітів кредитних ризиків; прийняття упереджуючих заходів при їх порушенні: зниження рейтингу філії; закриття лімітів на операції; часткове їх зниження; відкликання у філії ліцензії на проведення банківських операцій; застосування штрафних санкцій.

Етапами розробки стратегії управління ризиком є: визначення чинників, що збільшують і зменшують кредитний ризику при здійсненні банківських

операцій; аналіз ключових факторів, впливаючих на кредитний ризик; оцінка рівня кредитних ризиків; встановлення прийняттого рівня кредитного ризику; аналіз відповідності окремих кредитних операцій прийнятому рівню ризику; розробка заходів щодо зниження кредитного ризику.

Висновки до розділу 1

1. У розділі розглянуто: види кредитних ризиків, їх зміст, класифікацію і методи вимірювання, а також засоби мінімізації. Управління кредитними ризиками є однією з головних задач роботи БУ, яка забезпечує її від збитків і втрат. Розробка нових, більш гнучких моделей і методів управління кредитними ризиками має продовжуватися постійно.

2. Починаючи з 2015 року однією з найголовніших проблем Банківської системи України є зростання обсягів і частки непрацюючих кредитів. Кількісні оцінки *NPL* значно варіюють між банками різних груп – найгіршою є ситуація у Приватбанку та інших державних БУ, кращою – у БУ із приватним вітчизняним та іноземним капіталом. Причини існування проблеми непрацюючих кредитів можна поділити на об'єктивні (зовнішні шоки, тривала війна з РФ) та суб'єктивні: низька якість ризик-менеджменту, невваженість кредитної політики, зловживання під час надання кредитів, неадекватна оцінка застави, недостатня диверсифікація кредитних портфелів, значна концентрація кредитів у видах економічної діяльності з несприятливою кон'юнктурою.

3. Для вирішення проблеми непрацюючих кредитів банкам необхідно удосконалити внутрішні системи управління ризиками, своєчасно оцінювати і прогнозувати кредитний ризик позичальників на консолідованій основі з урахуванням пов'язаних осіб, впроваджувати механізми раннього реагування на погіршення справ у позичальника, своєчасно і зважено застосовувати процедури фінансової реструктуризації, проводити щорічне стрес-тестування найбільших позичальників БУ.

4. Банкам із високим рівнем *NPL* запропоновано створюватися підрозділ роботи з непрацюючими активами у складі підрозділу з управління ризиками, функціями якого є: підготовка висновків щодо ризиків для ухвалення кредитних рішень; кредитний моніторинг; оцінка заставленого майна; перевірка його наявності та стану; оцінка кредитного ризику; супроводження розрахунку резервів БУ під очікувані кредитні збитки.

5. Регуляторні дії НБУ спрямовані на упередження створення нових дисбалансів на грошово-кредитному ринку і зниження існуючих, підтримку безперебійного функціонування роботи Банківської системи в умовах воєнного стану. Обов'язковими вимогами для БУ є використання аудитованої фінансової звітності для оцінки кредитного ризику великих боржників та груп, проведення його безперервного моніторингу. Після завершення воєнного стану Банківські установи другого рівня, передусім державні, матимуть актуалізувати стратегії скорочення *NPL* відповідно до рекомендацій Ради з фінансової стабільності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Аналіз показників кредитного портфеля БУ та його доходності

Кредитний портфель ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» складається з кредитів, виданих іншим банкам та клієнтам (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки та структури кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» станом на початок періоду

Складові кредитного портфеля	Роки						Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Тис. грн.								
Кредити іншим банкам	69907	27001	1167	1361	5543	5419	-64488	-92,25
Кредити та заборгованість клієнтів	16587	23859	6497	4829	10482	10234	-6353	-38,30
Разом	86494	50860	7664	6190	16025	15653	-70841	-81,90
Структура, %								
Кредити іншим банкам	80,82	53,09	15,23	21,99	34,59	34,62	-46,20	
Кредити та заборгованість клієнтів	19,18	46,91	84,77	78,01	65,41	65,38	46,20	
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,00	

Джерело: власні розрахунки

Протягом 2017-2021 років вартість кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» скоротилася із 86494 тис. грн. до 15653 тис. грн., або на 70841 тис. грн. (на 81,90%), у т.ч. за кредитами іншим банкам – із 69907 тис. грн. до 5419 грн., або на 64488 тис. грн. (на 92,25%), за кредити та заборгованість клієнтів – із 16587 тис. грн. до 10234 тис. грн., або на 6353 тис. грн. (на 38,30%).

Відбулися структурні зрушення у кредитному портфелі, пов'язані зі скороченням питомої ваги кредитів іншим банкам – із 80,82% до 34,62%, або на 46,20%. Натомість частка кредитів та заборгованості клієнтів зростає із 19,18% до 65,38%, або на 46,20%.

Динаміка кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» описується поліномом 2 ступеня, параболою із гілками доверху з множинним коефіцієнтом детермінації, який становить 0,9468 (рис. 2.1).

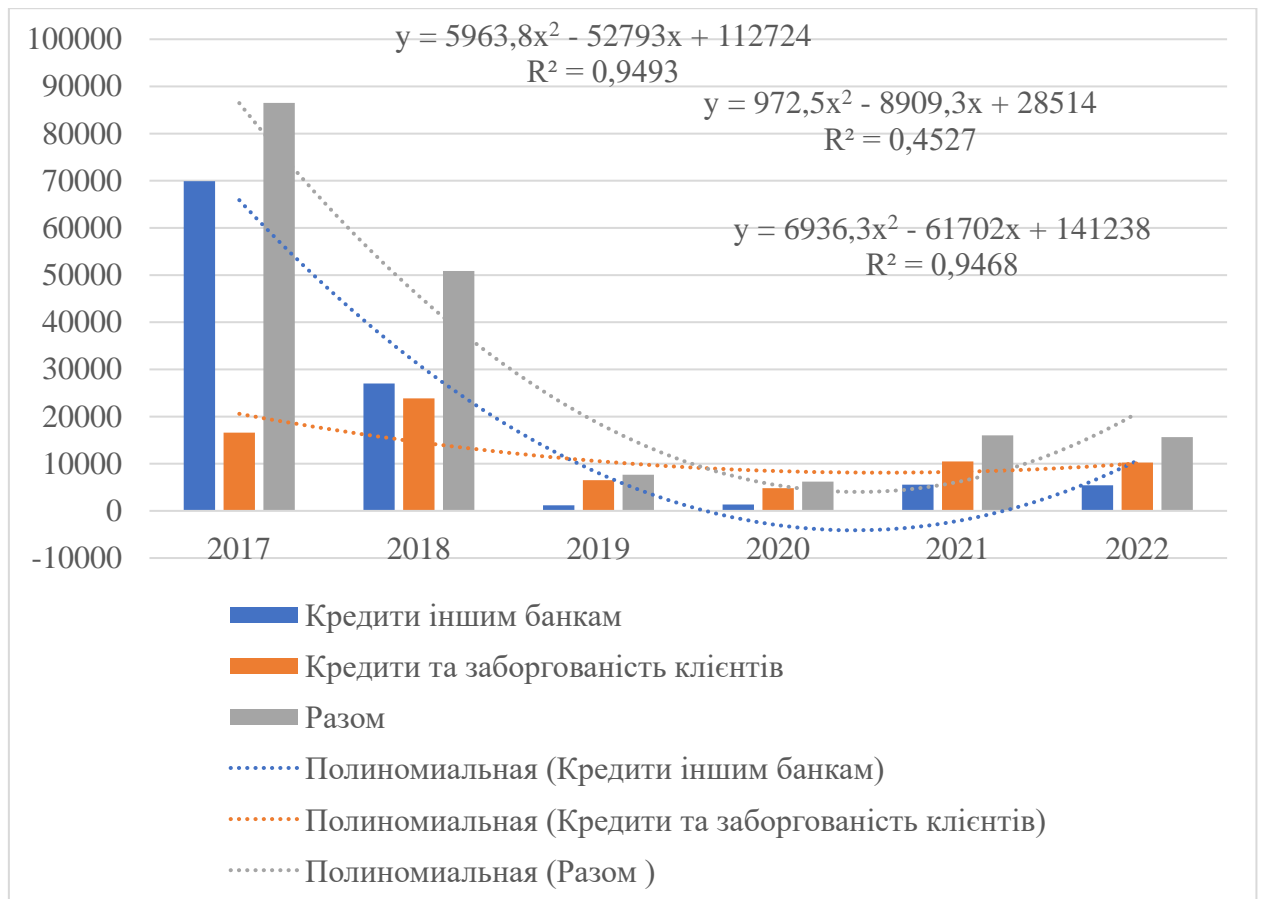

Рис. 2.1 - Динаміка кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ», тис. грн.

Джерело: власні розрахунки

Аналіз прийнято починати з оцінки процентних прибутків і витрат (рис.2.2-2.3), що дозволяє визначити чистий процентний прибуток - показник ефективної діяльності БУ по розміщенню Банківських ресурсів. Як очевидно зі звіту про прибутки і витрати ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за 2022 рік

(додаток В), частка чистого процентного прибутку в загальному обсязі складає 47%, що позитивно характеризує діяльність БУ.

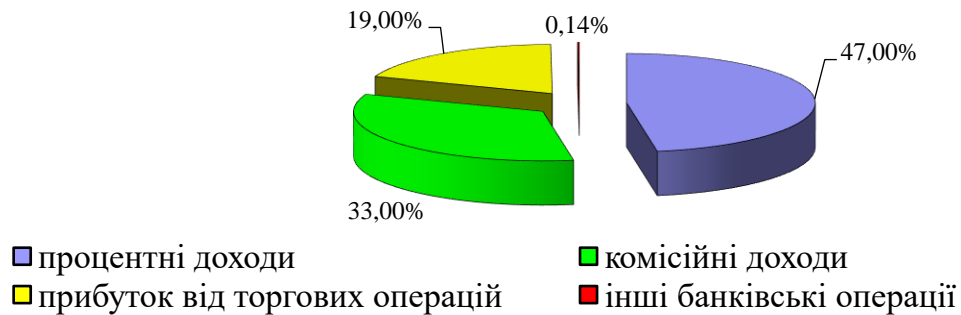

Рис. 2.2- Структура доходів ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за 2022 рік

Джерело: власні розрахунки

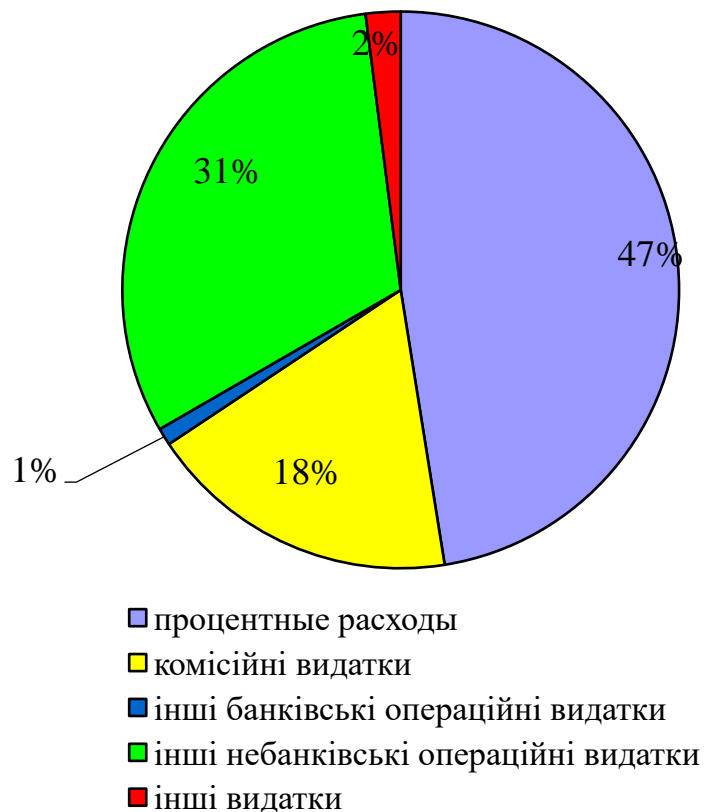

Рис. 2.3 -Структура банківських видатків ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за 2022 рік

Джерело: власні розрахунки

У цілому збалансована структура прибутків і витрат незважаючи на складну кон'юнктуру фінансового ринку і важкість прогнозування економічної ситуації в країні, дозволило одержати достатньо високий прибуток, що протягом 2021 року мав тенденцію до збільшення. Обсяг прибутку до оподаткування складав за 2021 рік - 1617516,6 грн., за 2022 рік - 1919157,7 грн.

Для більш детального аналізу прибутку БУ необхідно роздивитися відповідні показники, що дозволили б дати якісну оцінку результатам діяльності БУ. Найбільше поширені показники приведені нижче.

1. Прибуток на активи.

$$ROA \text{ 2021 р.} = \frac{1201561,6}{18969302,6} \times 100\% = 6\%. \quad (2.1)$$

$$ROA \text{ ум.} = \frac{1201561,6}{45456225,6} \times 100\% = 2,6\%. \quad (2.2)$$

$$ROA \text{ 2022 р.} = \frac{1339910,4}{45456225,6} \times 100\% = 3\%. \quad (2.2)$$

Значення ROA у 2021 і в 2022 році перевищувало норматив (1%), але в 2021 році це значення знизилося, незважаючи на це можна сказати про ефективну діяльність БУ.

Розрахуємо зміни ROA за рахунок зміни прибутку:

$$\square ROA \text{ (прибуток)} = ROA \text{ 2022р} - ROA \text{ ум.} = 3 - 2,6 = 0,4\%$$

$$\square ROA \text{ (актив)} = ROA \text{ ум} - ROA \text{ 2021 р} = 2,6 - 6 = -3,4\%$$

У 2022 році ROA збільшилося на 0,4% під впливом росту прибутку, скоротився на 3,4% за рахунок росту активів.

2. Чиста процентний маржа:

$$ЧПМ \text{ 2021 р.} = \frac{2390398,9 - 1362379,5}{18969302,6} = 5,4\% .$$

$$ЧПМ \text{ 2022 р.} = \frac{2394697,8 - 1476541,5}{45456225,6} \times 100\% = 2\% .$$

У 2021 році даний показник перевищував норматив - це пояснюється насамперед структурою ресурсів БУ, у якій значну питому вагу мали власні кошти, що збільшилися на протязі року року; а в 2022 році він був нижче нормативу.

3. Інший операційний прибуток до загальних активів:

$$ОД\ 2021\ р.\ =\ \frac{5689,8}{18969302,6} \times 100\% = 0,02\ \% .$$

$$ОД\ 2022\ р.\ =\ \frac{7176,3}{45456225,6} \times 100\% = 0,02\ \% .$$

У порівнянні з 1998 роком у 2021 році це значення не скоротилося.

4. Чистий операційний прибуток до загальних активів:

$$ЧОД\ 2021\ р.\ =\ \frac{688209,8 + 5689,8}{18969302,6} \times 100\% = 2,6\ \% .$$

$$ЧОД\ 2022\ р.\ =\ \frac{918156,3 + 7176,3}{45456225,6} \times 100\% = 2\ \% .$$

У 2022 році значення зменшилося, що негативно характеризує діяльність БУ.

Підводячи результати проведеного аналізу прибутків, витрат, прибутковості БУ, можна сказати про те, що досліджуваний банк протягом 2021-2022 року ефективно розміщав Банківські ресурси. Підтверджують це достатньо високі показники рентабельності активів, що значно перевищують нормативи. Але варто виділити і негативний момент - це низьке значення чистої процентної маржі, що має відхилення від нормативу. Керівництву варто задуматися про ефективне використання власних ресурсів.

Аналіз структури кредитного портфеля Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» наведено в табл. 2.2. З неї очевидно, що в звітному році в Львівській філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» з'явилася нова Банківська операція - овердрафт і відразу операції по ній склали 65 тис. грн. Операції по репо-схемі; по видачі кредиту під платіжні картки, освоєння землі, на покупку

нерухомості, споруд, устаткування; кредити, що дані органам загальнодержавного управління; сумнівні заборгованості за виплаченими гарантіями й операції по факторингу не здійснювалися.

Таблиця 2.2

Структура кредитного портфелю Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

В млн. грн.

№ п/п	Найменування	2021 р.	2022 р.	Зміна (+/-)	Темп приросту, %
1.	Овердрафт	0	65	65	
2.	Кредити під платіжні картки	0	0	0	
3.	Репо-операції	0	0	0	
4.	Вексель	1468	2790	1322	90,05
5.	Факторинг	0	0	0	
6.	Комерційні кредити	462	1162	700	151,52
7.	Кредити на будівництво, освоєння землі	0	0	0	
8.	Кредити на покупку споруд, устаткування	0	0	0	
9.	Фінансовий лізинг	0	0	0	
10.	Кредити, що дані органам загальнодержавного управління	0	0	0	
11.	Сумнівні заборгованості за виплаченими гарантіями	0	0	0	
12.	Інші	2915	29067	26152	897,15
13.	Усього кредитів	4844	33084	28240	582,99
14.	Спеціальні резерви під кредити	-51	-321	-270	529,41
15.	Усього кредитів за мінусом «Спеціальних резервів під кредити»	4793	32763	27970	583,56

Джерело: власні розрахунки

Операції по обліку векселів у звітному році перевищили операції в базовому році в 1,9 раз (на 90%), комерційні кредити в 2,51 раз (на 151%), по інших операціях у 9,97 разів (на 897%). Були створені спеціальні резерви необхідні для покриття непередбачених збитків по всім статтях активів і забалансовим рахункам, підвищившись у звітному році в 6,29 разів. Усього використані кредити за мінусом «спеціальних резервів під кредити» склали перевищення в 8,63 разів.

Також для БУ необхідно аналізувати рух резервів по термінах виконання – табл. 2.3. Вона показує, як відбувається рух резервів у БУ. Відрахування в

резерви під нестандартну заборгованість підвищилися в звітному році стосовно базового в 11,64 разів, стандартну заборгованість у 1,12 разів в той час, коли стандартна заборгованість становить 81,8% кредитного портфеля, а нестандартна - 18,2%.

Таблиця 2.3

Рух резервів по кредитах Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

В млн. грн.

№ п/п	Рух резервів	2021 р.	2022 р.	Зміна (+/-)	Темп приросту, %
1	Залишок на 1 січня	17	51	34	200,00
2	<i>Відрахування в резерви під:</i>	72	491	419	581,94
2.1	Нестандартну заборгованість	39	454	415	1064,10
2.2	Стандартну заборгованість	33	37	4	12,12
3	Списання активів за рахунок резервів (зазначити який)	0	9	9	
4	Зменшення резерву під:	38	213	175	460,53
4.1	нестандартну заборгованість (у випадку поліпшення кредитного портфеля)	37	160	123	332,43
4.2	стандартну заборгованість (у випадку поліпшення кредитного портфеля або погашення)	1	53	52	5200,00
5	Залишок на кінець 31 грудня	51	320	269	527,45

Джерело: власні розрахунки

Це пов'язано з тим, що рівень резервів по нестандартних кредитах складає від 5 до 100%, а значить вище, чим рівень резервування по стандартних кредитах.

Банк займається кредитуванням різних галузей економіки, що беруть істотні кредити в довгострокове користування – табл. 2.4.

Найбільші кредити видавалися на виробництво. Так за звітний рік було виконано кредитних операцій на суму 27814 тис. грн., що в цілому зросло в порівнянні з базовим роком у 13,26 разу. Кредитування комунікаційної галузі і транспорту не було здійснено в 2021 році, тому що банк не мав достатніх коштів. Частка кредитів торгівлі і суспільного харчування скоротилася в 4,75 разів, частка матеріально-технічне забезпечення і збут був також у звітному році не висока – 1,5%.

Таблиця 2.4

Склад і структура кредитів Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» по галузях економіки

№ п/п	Назва галузі	Код	2022 р.		2021 р.	
			Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
1	Промисловість і виробництво	10	27814	84,07	2097	43,29
2	Сільське господарство	20	0	0,00	125	2,58
3	Лісове господарство	30	0	0,00	0	0,00
4	Торгівля і суспільне харчування	70	485	1,47	2292	47,31
5	Фінанси, кредит, страхування, пенсійне забезпечення	96	0	0,00	0	0,00
6	Будівництво	60	0	0,00	0	0,00
7	Транспорт і зв'язок	50	4213	12,73	0	0,00
8	Загальна комерційна діяльність із забезпеченням функціонування ринку		0	0,00	60	1,20
9	Матеріально-технічне забезпечення і збут		500	1,51	100	2,6
10	Інші		72	0,22	231	4,76
11	Усього:		33084	100,0	4844	100,0

Джерело: власні розрахунки

Для наочного прикладу додається таблиця розрахунків резервів по кредитних операціях Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» (табл. 2.5).

Предметами застави (майно і майнових прав позичальника або третіх осіб - майнових поручителів), що беруться для розрахунку резерву під кредитні ризики є:

майнові права на грошових депозитах, що розміщені в БУ, що має кредитний рейтинг не нижче, чим «інвестиційний клас»;

майнові права на грошових депозитах, що розміщені в БУ - кредиторі, з умовою беззастережного контролю і доступу БУ - кредитору до цих коштів, обумовлену договором, у випадку невиконання позичальником зобов'язань по кредиту;

дорогоцінні метали, що належать позичальнику і знаходяться на заощадженні в БУ - кредиторі, з умовою беззастережного права БУ - кредитору

Таблиця 2.5

Розрахунків резервів за кредитними операціями Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

Найменування позичальника	Сума кредиту	Сума застави		Заборгованість, яка приймається для розрахунку резерву	Коефіцієнт резервування у (%)	Сума резерву, яка повинна бути сформована	Фактично сформований резерв на початок кварталу	Відхилення (+/-)
		Майнові права та грошові депозити	Рухоме та нерухоме майно					
Стандартний кредит								
1. АКБ «Універсал»	500000	500000	Немає	0	Немає	Немає	Немає	Немає
2. АКБ «Таскомбанк»	500000	Немає	Немає	500000	2%	10000	10000	Немає
3. ПП «Юнітід»	270000	Немає	150000	120220	2%	2400	2400	Немає
Під контролем:								
1. ПП «Онїкс»	120220	40000	Немає	80000	5%	4000	4000	Немає
2. ПАТ «Медіа-вест»	90000	Немає	12022	78000	5%	3900	3900	Немає
Субстандартний								
1. ПАТ «Львівська броварня, PJSC Carlsberg Ukraine, пивоварної групи Carlsberg Group»	180000	30000	8000	142022	20%	28400	28400	Немає
Сумнівний								
1. ТОВ «Строй – АРТ»	70000	Немає	Немає	70000	50%	35000	35000	Немає
Безнадійний	Новим клієнтам не видається, а вже існуючий резерв формується на повну суму кредиту							

Джерело: власні розрахунки

стягнення, зазначеного в договорі, на ці метали у випадку невиконання позичальником зобов'язань по кредиту;

державні цінні папери;

недержавні цінні папери - акції й облигації підприємств, ощадні сертифікати, інвестиційні сертифікати;

зареєстроване нерухоме майно;

рухоме майно;

інші майнові права.

Вартість предмета застави визначається банком при кредитуванні по ринковій вартості. Застава оформляється договором застави відповідно до Закону України «Про заставу».

Наведемо приклад розрахунку суми резервів для НП «Юнітід». Початкова сума кредиту складає 270000 грн. У СГД немає грошових депозитів в БУ, проте в нього є рухоме і нерухоме майно, що він може лишити в заставу. Вартість майна складає 300000 грн. реально, але банк визначає відсоток від суми, що буде врахована в заставу. По майнових правах відсоток складає 50% від 300000 грн., а це складає 150000 грн. заборгованість, що приймається для розрахунку резерву дорівнює сумі кредиту за мінусом суми застави тобто $270000 - 150000 = 120000$ грн. Тепер по цій сумі будуть розраховуватися відсотки. По даному виду кредиту вони складають 2%, тобто $120000 * 0,02 = 2400$ - от ця сума резерву і буде сформована на випадок неповернення кредиту.

Для розгляду цього питання мінімізації кредитних ризиків пропонується до розгляду кредитна справа клієнта ТОВ «Львів - енерго». На розгляд кредитного комітету Львівської філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» надійшло клопотання щодо надання в тимчасове користування короткострокового поновлюваного кредиту в зв'язку з тимчасовими фінансовими труднощами з лімітом кредитування 90000,00 грн. терміном на один рік для розрахунків по заробітній платі і відшкодуванню витрат на виплату пенсій. Термін поновлюваного кредиту з лімітом кредитування 90000,00 із 29.11.2022 р. до

28.11.2023 р. із сплатою 40% річних. Поручителем по кредиті виступає ПАТ «Львів» м. Львів.

Стисла інформація про підприємство ТОВ «Львів - енерго»: займається виробництвом теплової енергії для СГД ТОВ «Львів», ПАТ «ХТЗ» і забезпечує теплоносіями 40% населення міста Львова.

Для одержання гарантій по наданню кредиту Львівська філія ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» висуває свої умови по забезпеченню кредиту фірмі-позичальнику:

1. Кредит, наданий за цим договором, забезпечується поручительством.
2. Забезпечення кредиту, передбачене в п.1 оформляється окремим письмовим договором, що додається до цього договору і є його невід'ємною частиною.
3. Позичальник відповідає перед банком по зобов'язаннях, що випливає з цього договору і пов'язаних із ним, усім приналежним йому майном, на який може бути звернене стягнення в порядку, установленому законодавством України.

Позичальник зобов'язується:

1. У процесі користування кредитом дотримувати принципи кредитування: терміновості, повернення, платності, цільового використання, заможності.
2. Щомісяця виплачувати, на рахунок прибутків БУ № 6026501, обумовлені цим договором відсотки за користування кредитом, не пізніше останнього числа поточного місяця.
3. Використовувати кредит на зазначені в цьому договорі цілі.
4. У випадку використання кредиту не по цільовому призначенню в плинні двох днів із моменту одержання письмової вимоги БУ сплатити БУ штраф у розмірі 20 відсотків від розміру використаного не по призначенню кредиту.
5. Погашати кредитну заборгованість у встановлені терміни. Зробити остаточний розрахунок із Банком по кредиті і відсоткам за користування

кредитом із свого поточного рахунка № 260099037980 в Львівській філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» 28 листопада 2023 року.

6. У випадку невиконання або невчасного виконання зобов'язань по цьому договорі, при відсутності домовленості про відстрочку погашення кредиту, сплатити БУ пеню в розмірі 0,15 відсотка від суми заборгованості за кожний день прострочення, але не більш подвійної дисконтної ставки НБУ, що діяла в період, за який сплачується пеня.

7. Кошти для погашення заборгованості в першу чергу спрямовувати для сплати відсотків за користування кредитом, потім простроченої заборгованості, сума, що залишається, направляється на погашення основної суми кредиту.

8. Для реалізації контрольних прав БУ, Позичальник зобов'язується самостійно надавати БУ всі документи, необхідні для перевірки забезпечення кредиту і контролю за його використанням і поверненням, а також припускати робітників БУ в службові, виробничі й інші помешкання.

Банк має право:

1. У випадку виникнення в Позичальника тимчасових фінансових труднощів, надати Позичальнику відстрочку погашення кредиту з підвищенням процентної ставки. Відстрочка погашення кредиту повинна бути оформлена додатковою угодою між Позичальником і Банком.

2. На підставі даних бухгалтерської звітності (квартальної) аналізувати кредитоспроможність Позичальника, перевіряти заможність і цільове використання кредиту і вносити пропозиції про подальші відносини з Позичальником.

3. Банк має право дострокового розірвання цього договору у випадках:

а) виявлення фактів використання кредиту не по цільовому призначенню;

б) відхилення від Банківського контролю;

в) якщо виданого кредиту виявиться по різноманітних причинах незабезпеченим;

г) у випадку недотримання Позичальником умов цього договору Позичальник має право: поставити перед Банком питання про перенесення термінів платежу у випадку виникнення тимчасових фінансових або інших ускладнень по незалежним від виконанням договору причинам, пов'язаним із контрактом, під який був наданий кредит.

Особливі умови:

1. У випадку зміни кредитної політики відповідно до рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, НБУ, а також БУ в цей договір за узгодженням із Позичальником вносяться відповідні зміни (у десятиденний термін із моменту введення нових положень).

2. Спірні питання по цьому договорі розглядаються в Арбітражному суді України.

3. Банк може передати своє право обертання стягнення на забезпечення кредиту особі, що виконало в повному обсязі зобов'язання Позичальника.

4. Переклад Позичальником свого боргу на іншу особу припускається лише з письмової згоди БУ.

5. Позичальник зобов'язується в триденний термін повідомити Банк про зміну своїх юридичної і фактичної адреси, телефонів і інших реквізитів, а також про зміну в складі посадових осіб Позичальника. При зміні Позичальником своєї адреси без повідомлення про це БУ всі поштові відправлення, спрямовані по старій адресі рахуються доставленими адресату належним чином.

6. Зміни і доповнення в цей договір оформляються угодою сторін і є його невід'ємною частиною.

7. Цей договір набирає сили з дня видачі першої кредиту і діє по 28 листопада 2023 р. Якщо на вищевказану дату не відбулося погашення останньої виданої суми і відсотків по ній, цей договір діє до повного їхній погашення.

8. Цей договір підписаний сторонами в 2-х справжніх ідентичних примірниках, що мають однакову юридичну чинність, і зберігається по однім примірнику в кожній із сторін.

Але для видачі кредиту БУ ще необхідно знати показники фінансової діяльності СГД, на основі яких економічний і кредитний відділи будуть вирішувати - видавати кредит або ні. Для цього використовується баланс СГД.

Складемо зведену таблицю по всіх показниках фінансової діяльності СГД ТОВ «Львів - енерго» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Основні показники фінансової діяльності ТОВ «Львів - енерго»

№ п/п	Найменування показника	Значення		
		Норма	Фактично	Результат
1	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$\geq 0,20$	0,00	--
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	$\geq 0,50$	0,11	--
3	Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 2,00$	1,25	--
4	Коефіцієнт маневреності власних коштів	$\geq 0,50$	0,84	Норма
5	Коефіцієнт незалежності	$\leq 1,00$	3,81	--

Джерело: власні розрахунки

Виходячи з аналізу балансу за станом на 01.10.2022 р. кредит буде віднесений до категорії «нестандартних».

2.2. Оцінка кредитних ризиків банківської установи в умовах воєнного стану

На підставі оборотно-сальдового балансу ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» визначено співвідношення між кредитами і резервами за кредитами в поточну діяльність СГД та іпотечними кредитами ФО (рис. 2.4).

Рівень кредитного ризику ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» становить відповідно 84,42% для кредитів в поточну діяльність СГД, 30,93% - за іпотечними кредитами ФО (рис. 2.5).

Таблиця 2.7

Фрагмент оборотно-сальдового балансу ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

№ з/п	Клас/Розділ/Група/Рахунок		Актив/ пасив	Обороти						Сальдо		
	Номер	Назва		дебет			кредит			усього	НВ	ІВ
				усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	1002	Банкноти та монети в касі відділень БУ	А	4495	3031	1464	4161	2216	1946	2628	1511	1117
2	Група 100 - Усього			4495	3031	1464	4161	2216	1946	2628	1511	1117
3	Розділ 10 - Усього			4495	3031	1464	4161	2216	1946	2628	1511	1117
4	1200	Кореспондентський рахунок БУ в НБУ	А	5659145	5659145	0	5660184	5660184	0	924	924	0
5	Група 120 - Усього			5659145	5659145	0	5660184	5660184	0	924	924	0
6	Розділ 12 - Усього			5659145	5659145	0	5660184	5660184	0	924	924	0
7	1420	Облігації внутрішньої державної позики, що рефінансуються НБУ, які обліковуються за АС	А	0	0	0	2022	2022	0	63000	63000	0
8	1426	Неамортизована премія/дисконт за борговими цінними паперами, що рефінансуються НБУ, які обліковуються за АС	П	19	19	0	0	0	0	-16	-16	0

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9	1428	Нараховані доходи за борговими цінними паперами, що рефінансуються НБУ, які обліковуються за АС	А	598	598	0	115	115	0	3063	3063	0
10	Група 142 - Усього			618	618	0	2115	2115	0	66047	66047	0
11	1440	Депозитні сертифікати НБУ, розміщені в банках України, що обліковуються за АС	А	4952022	4952022	0	4911000	4911000	0	259000	259000	0
12	1448	Нараховані доходи за депозитними сертифікатами НБУ, розміщеними в банках України, що обліковуються за АС	А	4478	4478	0	4289	4289	0	326	326	0
13	Група 144 - Усього			4956478	4956478	0	4915289	4915289	0	259326	259326	0
14	Розділ 14 - Усього			4957096	4957096	0	4917404	4917404	0	325373	325373	0
15	1500	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	А	6070	0	6070	5124	6	5118	23763	10	23754
16	1509	Резерв за коштами на вимогу в інших банках	П	3717	4	3712	5164	0	5164	-18238	-7	-18231
17	Група 150 - Усього			9787	4	9783	10288	6	10282	5525	2	5523
18	Розділ 15 - Усього			9787	4	9783	10288	6	10282	5525	2	5523
19	1811	ДЗ за операціями з готівкою	А	1463	0	1463	1463	0	1463	0	0	0

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
20	1819	Інша ДЗ за операціями з банками	А	4953685	4953685	0	4953646	4953646	0	129	129	0
21	Група 181 - Усього			4955147	4953685	1463	4955109	4953646	1463	129	129	0
22	1832	Кошти БУ у розрахунках	А	16255	16255	0	14183	14183	0	3793	3793	0
23	1839	Резерви за коштами БУ у розрахунках	П	0	0	0	1644	1644	0	-2894	-2894	0
24	Група 183 - Усього			16255	16255	0	15827	15827	0	899	899	0
25	1890	Резерви під дебіторську заборгованість за операціями з банками	П	0	0	0	19	19	0	-64	-64	0
26	Група 189 - Усього			0	0	0	19	19	0	-64	-64	0
27	Розділ 18 - Усього			4971402	4969940	1463	4970955	4969492	1463	964	964	0
28	Клас 1 - Усього	Казначейські та міжбанківські операції		1560192 5	15589216	12709	15562993	15549302	13690	335413	328774	6639
29	2060	Кошти БУ в розрахунках у суб'єктів господарювання	А	63980	63980	0	54054	54054	0	20580	20580	0
30	2069	Резерв за кредитами в поточну діяльність, що надані СГД, які обліковуються за АС	П	0	0	0	8749	8749	0	-17373	-17373	0
31	Група 206 - Усього			63980	63980	0	62803	62803	0	3206	3206	0

Закінчення табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
32	Розділ 20 - Усього			63980	63980	0	62803	62803	0	3206	3206	0
33	2233	Іпотечні кредити, що надані ФО, які обліковуються за АС	А	0	0	0	6	6	0	291	291	0
34	2236	Неамортизована премія/дисконт за іпотечними кредитами, що надані ФО, які обліковуються за АС	П	0	0	0	0	0	0	-90	-90	0
35	2238	Нараховані доходи за іпотечними кредитами, що надані ФО, які обліковуються за АС	А	5	5	0	4	4	0	329	329	0

Джерело: власні розрахунки

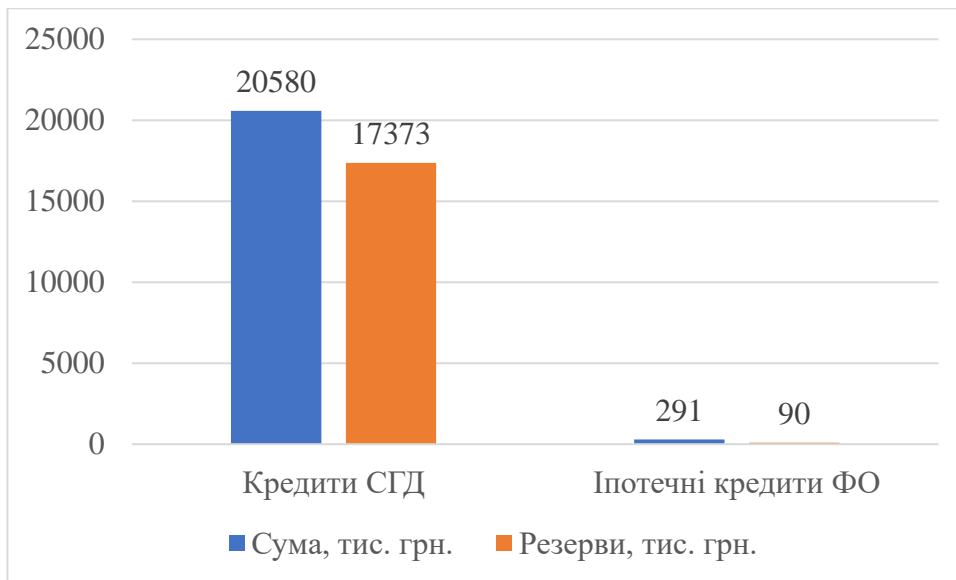

Рис. 2.4 – Співвідношення між сумою кредитів і резервів ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

Джерело: власні розрахунки

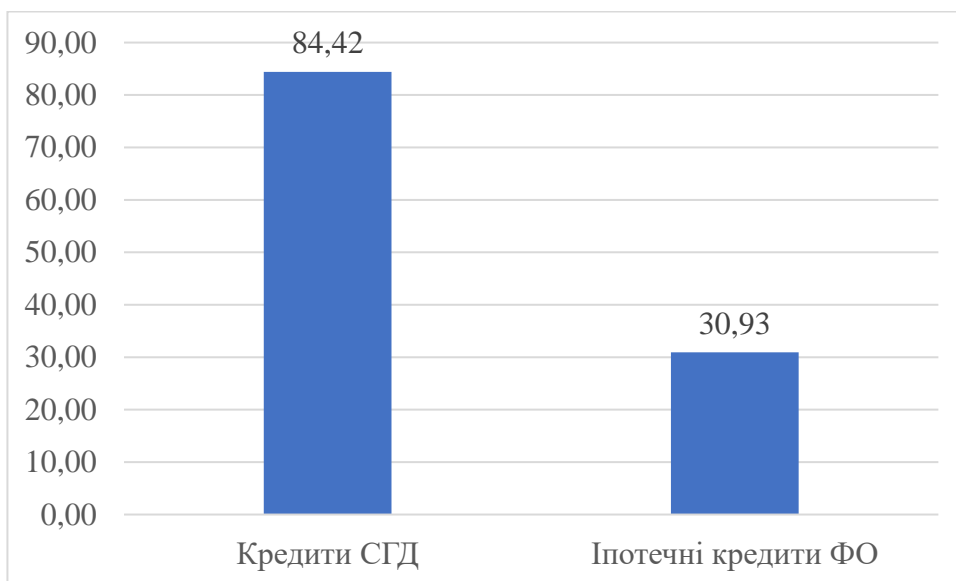

Рис. 2.5 – Рівень кредитного ризику ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»

Джерело: власні розрахунки

Повномасштабна війна розширює спектр подій кредитного ризику ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ»: порушення процесів кредитування, пошкодження та знищення активів, збої в роботі систем тощо. Підходи БУ до врахування збитків від кредитних операцій різняться в частині фізичного знищення активів, визначення надлишкових витрат, недоотримані доходів

через зміни умов роботи. З 24.02.2022 ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» вимушено скоротив діяльність відділень на територіях, де існувала загроза безпеці персоналу.

В умовах воєнного стану кредитний попит зменшився, а стандарти кредитування ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» посилюються. Позитивами є наявність державних програм підтримки кредитної діяльності, яке забезпечило більше половини приросту кредитного портфеля в національній валюті, у т.ч. за державною програмою “Доступні кредити 5-7-9” для агропідприємств. Вадами є: значна вартість очікуваних кредитних збитків, зниження бізнес-активності клієнтів з початку широкомасштабної війни з РФ; припинення зростання кредитного портфеля майже, зменшення обсягу валютних кредитів

2.3. Шляхи зниження кредитних ризиків ПрАТ «Банк Фамільний» в умовах воєнного стану

Зниження кредитних ризиків ПрАТ «Банк Фамільний» в умовах воєнного стану потребує удосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальника. Проаналізуємо декілька методик, а саме розроблених НБУ, ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ», КБ «Таскомбанк», КБ «Приватбанк» (табл. 2.8).

У методиці ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» пропонується табличний варіант оцінки кредитоспроможності клієнта, що дає можливість скласти комп'ютерну програму і прискорити процес роботи з клієнтами-позичальниками на стадії укладання кредитного договору. Послідовність заповнення таблиці є такою: визначення найважливіших показників, впливаючих на рішення щодо видачі кредиту; присвоєння ваги показників залежно від його важливості і значимості для конкретного БУ при оцінці кредитоспроможності позичальника; поєднання якісної оцінки використовуваних показників із їх кількісним рангом на альтернативній

Закінчення табл. 2.8

1	2	3	4	5
- маржи прибутковості;	+	+	+	
- автономії;	+			
- рентабельності інвестованих коштів засновників;	+	+	+	—+
- рентабельності активів;	+	+	+	+
- платоспроможності;		+		+
- збитковості (прибутковості);	+	+	+	+
- ділової активності;	+	+	+	+
- рентабельності активів;	+		+	
- рентабельності витрат	+		+	+
5. Наявність аудиторських висновків	+	+	+	+
6. Можливість обробки інформації	комп'ютерна			
	ручна			ручна

Джерело: власна розробка

Ця методика була удосконалена за допомогою РМАІ - математичної процедури для структуризації та ієрархічного узагальнення множини елементів, що визначають суть економічної проблеми.

За принципом побудови методика оцінки кредитоспроможності клієнта запропонована КБ «Таскомбанк» відрізняється ієрархічністю побудови У методиці КБ «ПРИВАТБАНК» кожний показник оцінюється по бальній системі залежно від значимості показників.

По показниках якісної оцінки слід відзначити, що методика відділень КБ «ПРИВАТБАНК» включає показники, запропоновані в методиці НБУ, але акцентує увагу на оцінці фінансового стану гаранту і страховика, як пропонується в методиці КБ «Таскомбанк». У методиці ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» відсутні такі якісні показники:

- терміни кредитування і середньомісячні надходження на поточний рахунок;
- рівень організаційної бази під кредитний проект;
- умови оплати в контрактах на реалізацію готової продукції, товарів, робіт, послуг.

Балансові показники оцінки кредитоспроможності позичальника, запропоновані методикою НБУ, застосовуються іншими методиками, але не дають оцінку кадровому потенціалу.

Методика ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» не враховує такі коефіцієнти: абсолютної ліквідності; маневреності власних засобів; фінансової нестабільності; наявності оборотних коштів; оборотності кредиторської і дебіторської заборгованості; маржи прибутковості; автономії; ділової активності.

Можливості оформлення інформації в аналізованих методиках різноманітні. Методику, що пропонує НБУ, КБ «ПРИВАТБАНК», КБ «Таскомбанк» можна оформити, як вручну, так і на комп'ютері, це пов'язано з простотою розрахунків. Для методики ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» прийнятне лише комп'ютерне оформлення.

Отже, методика, що пропонує НБУ, є універсальною і підходить для будь-якого виду кредитування, але при оцінці кредитоспроможності позичальника банкам необхідно врахувати оцінку кадрового потенціалу.

Методика відділень КБ «ПРИВАТБАНК» і ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» у повному ступені враховує показники забезпеченості кредиту. Методика КБ «Таскомбанк» більш підходить для довгострокового кредитування. Також істотним недоліком цієї методики є велика кількість елементів на кожному рівні ієрархії, що призводить до опрацювання значної кількості елементів.

Висновки до розділу 2

1. Кредитний портфель ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» складається з кредитів, виданих іншим банкам та клієнтам. Протягом 2017-2021 років вартість кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» скоротилася із 86494 тис. грн. до 15653 тис. грн., або на 70841 тис. грн. (на 81,90%), у т.ч. за кредитами іншим банкам – із 69907 тис. грн. до 5419 грн., або на 64488 тис.

грн. (на 92,25%), за кредити та заборгованість клієнтів – із 16587 тис. грн. до 10234 тис. грн., або на 6353 тис. грн. (на 38,30%).

2. Відбулися структурні зрушення у кредитному портфелі, пов'язані зі скороченням питомої ваги кредитів іншим банкам – із 80,82% до 34,62%, або на 46,20%. Натомість частка кредитів та заборгованості клієнтів зросла із 19,18% до 65,38%, або на 46,20%.

3. Динаміка кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» описується поліномом 2 ступеня, параболою із гілками доверху з множинним коефіцієнтом детермінації, який становить 0,9468. Аналіз прийнято починати з оцінки процентних прибутків і витрат, що дозволяє визначити чистий процентний прибуток - показник ефективної діяльності БУ по розміщенню Банківських ресурсів. Як очевидно зі звіту про прибутки і витрати ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за 2022 рік, частка чистого процентного прибутку в загальному обсязі складає 47%, що позитивно характеризує діяльність БУ.

4. У цьому розділі проводився детальний аналіз кредитних ризиків і засобів їхньої мінімізації, а також проводилася оцінка кредитного портфеля. У ході роботи були використані: кредитна справа клієнта, кредитний портфель БУ з конкретними цифрами, а також сама структура портфеля. У ході роботи були розраховані показники фінансового стану позичальника, а також був зроблений розрахунок для визначення суми резервів, необхідної для покриття при не поверненні кредиту.

5. Проаналізовано стан управління кредитним ризиком в Львівській філії ПРАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ». Кредитні операції здійснюються комерційним відділом філії. Сума чистого прибутку філії склала у 2021р. 1,2 млн.грн., у 2022 – 1,3 млн. грн. Рентабельність активів – відповідно 6% і 3%. Падіння прибутковості активів обумовлено значним ростом активів БУ на протязі періоду, що аналізується. Чиста процентна маржа в 2021р. склала 5,4%, в 2022р. – 2%. Це свідчить про послаблення виконання філією функцій посередника на фінансовому ринку, що може призвести в майбутньому до зниження прибутковості. Частка процентних доходів в 2021р. склала

52%доходів БУ, в 2022р. – 47%. Погіршення відносних показників прибутковості та скорочення питомої ваги процентних доходів свідчать про наявність проблем в управлінні кредитними портфелем банку.

6. Зниженню кредитних ризиків банківських установ сприятиме:

- удосконалення методики ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за рахунок прийняття в якості оціночних показників бали, які враховують вагомість того чи іншого економічного показнику діяльності СГД-позичальника;

- застосування механізму фінансових санкцій до позичальника за порушення умов кредитного договору, організацію роботи по примусовому стягненню кредитної заборгованості та процентів по кредитах.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було досліджено коло проблем, пов'язаних із управлінням кредитними ризиками.

1. Розглянуто: види кредитних ризиків, їх зміст, класифікацію і методи вимірювання, а також засоби мінімізації. Управління кредитними ризиками є однією з головних задач роботи БУ, яка забезпечує її від збитків і втрат. Розробка нових, більш гнучких моделей і методів управління кредитними ризиками має продовжуватися постійно.

2. Починаючи з 2015 року однією з найголовніших проблем Банківської системи України є зростання обсягів і частки непрацюючих кредитів. Кількісні оцінки *NPL* значно варіюють між банками різних груп – найгіршою є ситуація у Приватбанку та інших державних БУ, кращою – у БУ із приватним вітчизняним та іноземним капіталом. Причини існування проблеми непрацюючих кредитів можна поділити на об'єктивні (зовнішні шоки, тривала війна з РФ) та суб'єктивні: низька якість ризик-менеджменту, невваженість кредитної політики, зловживання під час надання кредитів, неадекватна оцінка застави, недостатня диверсифікація кредитних портфелів, значна концентрація кредитів у видах економічної діяльності з несприятливою кон'юнктурою.

3. Для вирішення проблеми непрацюючих кредитів банкам необхідно удосконалити внутрішні системи управління ризиками, своєчасно оцінювати і прогнозувати кредитний ризик позичальників на консолідованій основі з урахуванням пов'язаних осіб, впроваджувати механізми раннього реагування на погіршення справ у позичальника, своєчасно і зважено застосовувати процедури фінансової реструктуризації, проводити щорічне стрес-тестування найбільших позичальників БУ.

4. Банкам із високим рівнем *NPL* запропоновано створюватися підрозділ роботи з непрацюючими активами у складі підрозділу з управління ризиками, функціями якого є: підготовка висновків щодо ризиків для ухвалення

кредитних рішень; кредитний моніторинг; оцінка заставленого майна; перевірка його наявності та стану; оцінка кредитного ризику; супроводження розрахунку резервів БУ під очікувані кредитні збитки.

5. Регуляторні дії НБУ спрямовані на упередження створення нових дисбалансів на грошово-кредитному ринку і зниження існуючих, підтримку безперебійного функціонування роботи Банківської системи в умовах воєнного стану. Обов'язковими вимогами для БУ є використання аудитованої фінансової звітності для оцінки кредитного ризику великих боржників та груп, проведення його безперервного моніторингу. Після завершення воєнного стану Банківські установи другого рівня, передусім державні, матимуть актуалізувати стратегії скорочення *NPL* відповідно до рекомендацій Ради з фінансової стабільності.

6. Встановлено, що фінансова лібералізація, жорсткість конкуренції і диверсифікація ставлять перед БУ нові проблеми і сприяють виникненню нових ризиків. Ризик для банкіра означає невизначеність, пов'язану з деякими подіями. Для БУ особливе значення мають такі види ризиків: кредитний, ризик незбалансованої ліквідності, ринковий, процентний, недоотримання прибутку, неплатоспроможності. Кредитний ризик – це ймовірність того, що вартість частини кредитів БУ зменшиться або зведеться до нуля.

7. Кредитний портфель ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» складається з кредитів, виданих іншим банкам та клієнтам. Протягом 2017-2021 років вартість кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» скоротилася із 86494 тис. грн. до 15653 тис. грн., або на 70841 тис. грн. (на 81,90%), у т.ч. за кредитами іншим банкам – із 69907 тис. грн. до 5419 грн., або на 64488 тис. грн. (на 92,25%), за кредити та заборгованість клієнтів – із 16587 тис. грн. до 10234 тис. грн., або на 6353 тис. грн. (на 38,30%).

8. Відбулися структурні зрушення у кредитному портфелі, пов'язані зі скороченням питомої ваги кредитів іншим банкам – із 80,82% до 34,62%, або на 46,20%. Натомість частка кредитів та заборгованості клієнтів зросла із 19,18% до 65,38%, або на 46,20%.

9. Динаміка кредитного портфеля ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» описується поліномом 2 ступеня, параболою із гілками доверху з множинним коефіцієнтом детермінації, який становить 0,9468. Аналіз прийнято починати з оцінки процентних прибутків і витрат, що дозволяє визначити чистий процентний прибуток - показник ефективної діяльності БУ по розміщенню Банківських ресурсів. Як очевидно зі звіту про прибутки і витрати ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за 2022 рік, частка чистого процентного прибутку в загальному обсязі складає 47%, що позитивно характеризує діяльність БУ.

10. Проведено детальний аналіз кредитних ризиків і засобів їхньої мінімізації, а також проводилася оцінка кредитного портфеля. У ході роботи були використані: кредитна справа клієнта, кредитний портфель БУ з конкретними цифрами, а також сама структура портфеля. У ході роботи були розраховані показники фінансового стану позичальника, а також був зроблений розрахунок для визначення суми резервів, необхідної для покриття при не поверненні кредиту.

11. Розглянуто принципи управління кредитними ризиками та методи їх мінімізації. Проаналізовано стан управління кредитним ризиком в Львівській філії ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ». Кредитні операції здійснюються комерційним відділом філії. Сума чистого прибутку філії склала у 2021р. 1,2 млн.грн., у 2022 – 1,3 млн. грн. Рентабельність активів – відповідно 6% і 3%. Падіння прибутковості активів обумовлено значним ростом активів БУ на протязі періоду, що аналізується. Чиста процентна маржа в 2021р. склала 5,4%, в 2022р. – 2%. Це свідчить про послаблення виконання філією функцій посередника на фінансовому ринку, що може призвести в майбутньому до зниження прибутковості.

12. Частка процентних доходів в 2021р. склала 52% доходів БУ, в 2022р. – 47%. Погіршення відносних показників прибутковості та скорочення питомої ваги процентних доходів свідчать про наявність проблем в управлінні кредитними портфелем банку. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що в структурі кредитного портфелю найбільшу питому вагу мають

вексельні та комерційні кредити. Кредити видаються переважно СГДм промисловості, транспорту та зв'язку.

13. При класифікації кредитних операцій по ступеню ризику і віднесення їх до груп, по яких розраховується резерв враховується термін погашення заборгованості, як-от: стандартна, сумнівна і безнадійна. У залежності від категорії кредитної операції існують: стандартний, під контролем, субстандартний, сумнівний і безнадійний кредити. Для оцінки кредитоспроможності позичальника використовується положення «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих витрат по кредитних операціях».

14. Відрахування в резерви під нестандартну заборгованість підвищилися в звітному році стосовно базового в 11,64 разів, стандартну заборгованість у 1,12 разів. Стандартна заборгованість становить 81,8% кредитного портфеля, а нестандартна - 18,2%. Тобто, кредитний портфель БУ має невеликий ризик. Але проблеми БУ пов'язані насамперед з наявністю проблемних кредитів, тому що має місце списання безнадійних кредитів за рахунок резервів.

15. Зниженню кредитних ризиків банківських установ сприятиме:

- удосконалення методики ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» за рахунок прийняття в якості оціночних показників бали, які враховують вагомість того чи іншого економічного показника діяльності СГД-позичальника;

- застосування механізму фінансових санкцій до позичальника за порушення умов кредитного договору, організацію роботи по примусовому стягненню кредитної заборгованості та процентів по кредитам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Banking Authority (EBA). Guidelines on management of non-performing and forborne exposures. URL: <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/credit-risk/guidelines-on-management-of-non-performing-and-forborne-exposures> (дата звернення 15.03.2023)
2. Варцаба В. І. Проблеми та напрями підвищення якості кредитних портфелів українських БУ у реаліях часу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2022. Вип. 1. С. 98-104.
3. Вовк В., Мовчан А. Сучасні тенденції організації Банківського нагляду в контексті запровадження ризик-орієнтованого підходу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 1. С. 173-181.
4. Войтенко В. О. Адміністративно-правові засади здійснення контролю Банківських установ при визначенні їх платоспроможності та введенні тимчасової адміністрації в особливий період. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 92-96.
5. Волкова Н. І., Віньгора Д. С. Проблемна кредитна заборгованість БУ України: сучасний стан та напрями її подолання. *Modern economics*. 2020. № 23. С. 37-43.
6. Гаврилко Т.О., Науменко В.С. Банківське кредитування в Україні: стан і перспективи розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 31. С.152-156.
7. Гаврилко Т.О., Скрипник К.О. Якість Банківських продуктів: чинники впливу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 36. С.51-57.
8. Голуб К. В., Голуб В. М. Загальні тенденції та особливості розвитку Банківської системи України у посткризовий період. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка*. 2013. Вип. 3. С. 127-134.

9. Гончаренко О. В., Вовк М. О., Зайченко А. В. Особливості управління активними портфелями БУ у посткризовий період. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 7. С. 68-70.

10. Горбачова О.М., Петух А.С. Діджиталізація та розвиток страхових технологічних підприємств (insurtech) // Матеріали XIII Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика». К.: НАУ, 2022. С.68-70.

11. Дані про обсяги кредитів та частку непрацюючих кредитів у розрізі БУ України з 2006 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Data_NPLs_2023-02-01.xlsx (дата звернення 18.03.2023)

12. Затворницький К. С. Управління проблемними кредитами БУ. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 51. С. 181-188.

13. Зверук Л. А., Дідковська Ю. С. Концептуальні основи організації системи ризик-менеджменту в банках. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 238-245.

14. Іванов Ю. А. Правові аспекти функціонування критичної інфраструктури у кредитно-Банківській сфері в надзвичайному режимі та в умовах особливого періоду. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 111-115.

15. Іващенко А. Г., Городецька Т. Б., Мелешкевич С. О. Огляд сучасного стану споживчого кредитування у комерційних банках України та його організаційно-економічне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 12. С. 22-28.

16. Ільчук В., Шпомер Т. Проблеми розвитку інституційної складової інфраструктурного забезпечення функціонування кредитного ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3. С. 176-189.

17. Касіян Є. В. Особливості розвитку Банківського сектора країн Центральної та Східної Європи в перехідний період. *Бізнес Інформ*. 2012. № 10. С. 221-226.

18. Катан Л. І., Мішенський В. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості комерційного БУ, як основоположний показник ефективності його діяльності. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_7_7
19. Козлова В.О., Сокольницький Ю. І., Петух А. С. Бізнес - адміністрування кредитних ризиків БУ: Матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (18 -19 травня 2023 року, м. Луцьк). Луцьк: Луцький національний технічний університет), 2023. С.92-93.
20. Козлова В.О., Сокольницький Ю. І., Петух А. С. Непрацюючі Банківські кредити суб'єктів господарювання: діагностика проблеми та шляхи її вирішення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2013. №2. С. 56-61.
21. Конопатська Л. В., Шаповал Ю. І. Особливості використання інструментів грошово-кредитної політики центральних БУ у кризові періоди. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 1. С. 79-86.
22. Косова Т.Д. Аналіз Банківської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 486 с.
23. Косова Т.Д., Циганов О.Р. Банківські операції: навч.посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 327 с.
24. Лупенко Ю. О., Андрос С. В. Моделювання кредитної системи в умовах взаємодії Банківського сектора з мікрофінансовими організаціями для фінансової підтримки агробізнесу. *Облік і фінанси*. 2020. № 2. С. 74-80.
25. Макаренко Ю. П., Чичмар О. Ю. Проблеми та ризики кредитування юридичних осіб комерційними банками України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 4. С. 22-26.
26. Манжос С. Б., Онищенко І. П. Особливості кредитування банками реального сектора економіки у післякризовий період. *Економіка і регіон*. 2012. № 1. С. 99-104.
27. Мельник О. О. Управління непрацюючими кредитами Банківської системи України як фактор ефективного кредитування економіки. *Вчені*

записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління. 2020. Т. 31(70), № 3(2). С. 68-76.

28. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-02-01.xlsx (дата звернення 19.03.2023)

29. Окландер М. А., Ветрогон О. В. Залежність клієнтоорієнтовності Банківських установ від організації маркетингових інформаційних систем. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 41. С. 110-115.

30. Островська Н. С. Особливості інноваційно-інвестиційної діяльності комерційних БУ України в посткризовий період. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 144-151.

31. Островська Н. С. Особливості формування менеджменту в Банківських установах України в посткризовий період. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_71

32. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

33. Про банки і Банківську діяльність: Закон України від 07.12.2022р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

34. Про валюту і валютні операції: Закон України от 21.06.2020р. № 2473-VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/247319?find=1&lang=ru&text=%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#Text>

35. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

36. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності БУ в Україні: Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

37. Про затвердження Інструкції щодо організації роботи Банківської системи в надзвичайному режимі: Постанова НБУ від 22.07.2014 № 435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0435500-14#n739>

38. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними Банківськими операціями: Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення 17.03.2023)

39. Про затвердження Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у Банківській системі в особливий період: Постанова НБУ від 05.05.2018 № 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051500-18#n15>

40. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: Постанова НБУ від 18.07.2019 № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19/ed20190718#n44> (дата звернення 16.03.2023)

41. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та Банківських групах: Постанова НБУ від 11.06.2020 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>

42. Про затвердження Положення про регулювання діяльності Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві: Постанова НБУ від 19.08.2022 № 184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0184500-22/ed20220819#n21> (дата звернення 14.03.2023)

43. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.2021 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

44. Про оборону України: *Закон України* від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/ed20101013/find?text=%CE%F1%EE%E1%EB%E8%E2%E8%E9+%EF%E5%F0%B3%EE%E4>

45. Про особливості підтримання ліквідності БУ у період дії воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text>

46. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

47. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2022 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

48. Про фінансову реструктуризацію: Закон України від 14.06.2016 № 1414-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19?find=1&text=%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#w1_1 (дата звернення 22.03.2023)

49. Пухальська Н. О. Організація безпеки Банківського кредитування в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2021. № 1. С. 200-214.

50. Раїмов Р. І. Адміністративно-правове регулювання надзвичайного режиму роботи Банківської системи. Принципи. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. № 5(3). С. 115-118.

51. Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи БУ державного сектору із непрацюючими кредитами (NPLs). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/pryntsyru_restrukturyzatsiyi.pdf (дата звернення 21.03.2023)

52. Рибак О. М., Пуськов Д. О. Реструктуризація проблемних кредитів БУ в умовах кризових явищ. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3-4. С. 65-70.

53. Розподіл кредитів, наданих СГД в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності, що класифікуються за розділами, з них непрацюючих у визначенні, наведеному в Положенні № 351 станом на 1 лютого 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Loans_KVED_2023-02-01.xlsx (дата звернення 20.03.2023)

54. Русинко М.К. Сучасні тенденції та особливості процесу формування Банківських ресурсів вітчизняними Банківськими установами у

посткризовий період. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.4. С. 265-271.

55. Семенча І. Є., Руденко В. І. Особливості управління активами БУ в Україні в посткризовий період. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 5. С. 244-248.

56. Шинкар М. Л. Організаційні та правові заходи оптимізації механізмів запобігання банкрутству та примусовій ліквідації вітчизняних Банківських установ. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 62. С. 106-114.

57. Шум М. А., Якименко О. Є., Лимар К. Г. Організація використання та обліку корпоративних Банківських платіжних карток. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 10(3). С. 21-23.

58. Яремко І. Й., Заворітній М. В. Кредитний моніторинг в комерційних банках як спосіб попередження виникнення проблемної заборгованості. *Молодий вчений*. 2021. № 4(2). С. 345-349.